

4150

৫০৬০/৪:
হল. ৫.২২

ধর্ম-তত্ত্ব ।

দ্বিতীয় ভাগ ।

শ্রীদণ্ডীধৰ যম ৰচিত ।

শ্রীহৰনাথ কটকী সম্পাদিত ।

শ্রীমথুৰচন্দ্র শইকীয়া দ্বাৰা

প্রকাশিত ।

তেজপুৰ আসাম ।

প্রথম ভাগ ।

১৩২২ ।

মূল্য ১/০ অনা ।

৫০৬০/ধঃ
২২-৫-২২

ধর্ম-তত্ত্ব ।

দ্বিতীয় ভাগ ।

শ্রীদত্তীধৰ যম বচিত ।

শ্রীহৰনাথ কটকী সম্পাদিত ।

শ্রীমথুৰচন্দ্র শইকীয়া দ্বাৰা

প্রকাশিত ।

তেজপুৰ আসাম ।

প্রথম ভাগ ।

১৩২২ ।
৩২৪
১২৫৩

মূল্য ১/০ অনা ।

এই পুথি খানি ডিব্ৰুগড় নিবাসী শ্ৰীযুক্ত শিবনাথ
ভট্টাচার্য ডাঙ্গৰীয়াই আদি অন্ত সমুদাই চাই সংশোধন
কৰি দিছে সেই বাবে উক্ত ডাঙ্গৰীয়াৰ গুৰিত চিৰকাল
কৃতজ্ঞতা পাপিত্ত আবদ্ধ থাকিলে।

শ্ৰীদত্তীধৰ বগ।

বঙ্গীয় সাহিত্য সভা।

লাইব্ৰেৰী।

তাৰিখ... ২৭/৭/২৭ নং ২২

উছৰ্গা ।

অজ্ঞান তিমিৰান্ধস্য জ্ঞানাজ্ঞান শলাকয়া ।

চক্ষু কন্মিলিতং যেন তস্মৈ শ্ৰীগুববে নমঃ ।

মহাপুৰুষ আউনী আটীয় বৰ্ত্তমান

সত্ৰাধিকাৰ শ্ৰীশ্ৰীল শ্ৰীশ্ৰীযুক্ত

কমলদেব গোস্বামী

মহাপ্ৰভুৰ চৰণাববিন্দিত

এই ক্ষুদ্ৰ পুস্তিকা খানি

ভক্তিভৰে উৎসৰ্গ

কৰিলোঁ ।

সেবকাধম,

শ্ৰীদণ্ডীধৰ যম ।

আসান সাহিত্য সভা
লাইব্রেরী :

তারিখ...

ধর্ম-তত্ত্ব^{নং}

৬

দ্বিতীয় ভাগ।

শ্রীকৃষ্ণায় নমঃ ।

নমো ব্রহ্মণ্য দেবায় গো-ব্রাহ্মণ হিতায় চ ।

জগদ্ধিতায় কৃষ্ণায় গোবিন্দায় নমোনমঃ ॥

পদ ।

নমো নমো কৃষ্ণ বিষ্ণু ব্রহ্মাণ্ডব পতি ।

নমো দীন দুঃখহারী অগতির গতি ॥

নমো সত্য সনাতন করুণা সাগর ।

সর্ববস্ত্র তুমি ভকত জনক ॥

তোমার কটাক্ষে লয় ইচ্ছায় উৎপত্তি ।

লীলা হেতু ধবা তুমি নানা যে মুকতী ॥

ভিন্নরূপ নাই তুয়া নাম নিরাকার ।

অথচ ভকত স্নেহে ধবা অরতার ॥

দিবস শরৎকাল হিত সাধি ভকতকর ।

সর্ববন্ধনে থাকা তুমি যেন সহচর ॥

আসাম সাহিত্য সভা
লাইব্রেরী :

তাৰিখ:

ধৰ্ম্ম-তত্ত্ব^{নং}

৬

দ্বিতীয় ভাগ ।

শ্ৰীকৃষ্ণায় নমঃ ।

নমো ব্ৰহ্মণ্য দেবায় গো-ব্ৰাহ্মণ হিতায় চ ।
জগদ্ধিতায় কৃষ্ণায় গোবিন্দায় নমোনমঃ ॥

পদ ।

নমো নমো কৃষ্ণ বিষ্ণু ব্ৰহ্মাণ্ডৰ পতি ।
নমো দীন দুঃখহাৰী অগতিৰ গতি ॥
নমো সত্য সনাতন কৰুণা সাগৰ ।
সৰ্ববস্তু তুমি ভকত জনৰ ॥
তোমাৰ কটাক্ষে লয় ইচ্ছায় উৎপত্তি ।
লীলা হেতু ধৰা তুমি নানা যে মুকতী ॥
ভিন্নৰূপ নাই তুয়া নাম নিৰাকার ।
অথচ ভকত স্নেহে ধৰা অৱতার ॥
দিবস শৰ্ববৰী হিত সাধি ভকতৰ ।
সৰ্ববন্ধণে থাকা তুমি যেন সহচৰ ॥

ভক্তিভাৱে যেহি যিবা বাঞ্ছা কৰে হৰি ।
 তুমি কল্লতক তাক দিয়া পূৰ্ণকৰি ॥
 তাকে দেখি পাতকিবো তৈল অভিলাষ ।
 কৰিবো তোমাৰ ভক্ত চৰিত্ৰ প্ৰকাশ ॥
 ভকতি বিহীন মোৰ নাই সদন্তান ।
 কিৰূপে পুৰাইবো আশা কৰুণা নিধান ॥
 যদি কৃপা কৰা বুলি অধম কিল্কৰ ।
 তেবে পূৰ্ণ হয় প্ৰভু বাঞ্ছিত মনৰ ॥
 তুমি মোৰ সাহ শক্তি বিছাবুদ্ধি জ্ঞান ।
 তুমি বিনে পাতকিব নাই পৰিত্ৰাণ ॥
 তযু চৰণৰ ভূত্য বুলি দামোদৰ ।
 কৰা অনুগ্ৰহ মোক কৰিছো কাতৰ ॥
 কৰষোড়ে বোলো শুনা সাধু জ্ঞানী জন ।
 বিৰচিবো ধৰ্ম্মতত্ত্ব কথা নিকপম ॥
 মূঢ় বুলি নকৰিবা মোক পৰিহাস ।
 যেন মতি দিলে হৰি জগত নিবাস ॥
 তাহান চৰণৰেণু ধৰিয়া শিৰত ।
 আৰম্ভিলো পদ ইটো আনি শাস্ত্ৰতত্ত্ব ॥
 অতি অপকপ কথা নাই পটন্তৰ ।
 পৰম অমূল্য বস্তু ভকত জনৰ ॥
 কৰ্ণভৰি কৰা সবে আনন্দে শ্ৰবণ ।
 বাঢ়িব হৰিত ভক্তি শুদ্ধ হৈয়া মন ॥

পূৰ্বেৰ যুধিস্থিৰ ৰাজা পাণ্ডুৰ তনয় ।
 মাৰ্কণ্ডেয় ধাৰিত কৰিয়া সৰিনয় ॥
 জিজ্ঞাসিলে যিটো ধৰ্ম্ম মনুষ্য লোকৰ ।
 শুনা সেহি পুণ্য কথা যত সাধু নৰ ॥
 ৰাজা বোলে কোন ধৰ্ম্ম অধৰ্ম্ম কলিত ।
 সৰিশেষ কোৱা মোৰ শুদ্ধ হোক চিত ॥
 পিতা মাতা প্ৰতি কেনে ভক্তি সন্তানৰ ।
 নাৰীৰ ভকতি কেনে স্বামীৰ উপৰ ॥
 ব্ৰাহ্মণ ক্ষত্ৰিয় আদি বৰ্ণ সকলৰ ।
 কোন ধৰ্ম্ম সংক্ষেপতে কোৱা মুনিবৰ ॥
 নৃপতিৰ কিবা ধৰ্ম্ম কোন প্ৰয়োজন ।
 কৰুপ আচাৰে প্ৰজা কৰিব পালন ॥
 পৰস্পৰ নৰগণ কোন ব্যবহাৰে ।
 হেলায় সংসাৰ সিন্ধু তৰিবাক পাৰে ॥
 ৰাজাৰ শুনিয়া বাণী মুকণ্ডু নন্দন ।
 সান্নিধ্য প্ৰশংসি হৰ্ষে বুলিল বচন ॥
 পানৰ অমূল্য ইটো গুপ্ত শাস্ত্ৰ সাৰ ।
 কৰিবো প্ৰচাৰ শুনা পাণ্ডুৰ কুমাৰ ॥
 আগে শুনা পতিব্ৰতা ধৰ্ম্ম ৰমণীৰ ।
 যাৰ যেন নীতি পাছে শুনিবা সুধীৰ ॥
 সবাৰো জননী তুল্য সতী সংসাৰৰ ।
 যাৰ ধৰ্ম্ম বলে বন্ধে প্ৰাণী নিৰন্তৰ ॥

কঠোর নিয়ম পালি মহিলা নিচয় ।
 ইন্দ্রিয়ক অবহেলে কবে পবাজয় ॥
 স্বামীৰ চৰণে বাখি মন একচিত ।
 দেৱতো অধিক কৰি সেবে প্ৰতিনিতি ॥
 ভৰ্ত্তাৰ চৰণ পূজি এহিমতে সতী ।
 তান সংযোগত কালে হয় গৰ্ভৱতী ॥
 দশমাস অতি কৰ্চে বহি গৰ্ভভাব ।
 অশান্তিত থাকে নাৰী ভুঞ্জিয়া নিকাৰ ॥
 নিকপিত কাল য়েবে আসি পূৰ্ণ হয় ।
 দুঃসহ যাতনা সহি বমণী নিচয় ॥
 সন্তান প্ৰসব কৰে অপকপ বৰ ।
 ভাবিলে ভাবনা হৰে কৰ্ম্ম ঈশ্বৰৰ ॥
 লভিয়া সন্তান মাতা পৰম স্নেহত ।
 প্ৰাণতো অধিক কৰি পালয় সতত ॥
 পিতৃও পুত্ৰৰ জন্ম কৰি কায় ক্লেশ ।
 দান ধ্যান নানা কপে কৰয় অশেষ ॥
 এহিমতে আৰাধিয়া পুত্ৰ যদি পায় ।
 সুখ আনন্দৰ নীৰে যেন উটি যায় ॥
 স্বৰ্গ স্থখো তুচ্ছ ভাবে সেহি বেলা নৰে ।
 মনৰ উল্লাসে হিয়া সন্তোষে নধৰে ॥
 পৰম যতনে পুত্ৰ কৰয় পালন ।
 সুমঙ্গল মনে চিন্তা কৰে অনুক্ষণ ॥

কিকপে সন্তান অতি গুণবন্ত হয় ।
 বিভূপদ আবাধিয়া সততে থাকয় ॥
 স্পুত্র জন্মিলে দুয়ো বশ কীর্তি পায় ।
 জন্মান্তরে গতিকরে ঈশ্বর ঠায় ॥
 কুপুত্র জন্মিলে যায় বংশের গোবর ।
 তারকর্মে পিতৃগণ ভুঞ্জয় বোরব ॥
 পরম ভক্তি ভাবে যিটো মহাজন ।
 পিতৃ মাতৃ সেবা করে কবি প্রাণপণ ॥
 সিসবর ইচ্ছামতে ইচ্ছা পূর্ণ করে ।
 দুঃসাধ্য হলেও তাক সাধ্য বুলি ধরে ॥
 জনক জননী কোনমতে সুখী হয় ।
 দিন রাত্রি বাধা করে স্পুত্র নিচয় ॥
 পূজনীয় গুরু মধ্যে পিতা মাতা বর ।
 যাত হন্তে নবনারী পৃথিবী ভিতর ॥
 জন্মধরি সিসবর অতুল স্নেহত ।
 নিষাপদে বাল্যকাল থাকে আনন্দত ॥
 যৌবন কালে নানা ভোগ করে ।
 ধর্মপথে থাকি নর সংসারকো তরে ॥
 যত কিছু উপভোগ করে নবনারী ।
 পিতৃ মাতৃ মূল তার দেখিলে বিচারি ॥
 হেন পিতা মাতা যিটো শ্রদ্ধা ভক্তি কবি ।
 দেবসম সেবাকরে দিবস শরবরী ॥

কঠোর নিয়ম পালি মহিলা নিচয় ।
 ইন্দ্রিয়ক অবহেলে কৰে পৰাজয় ॥
 স্বামীৰ চৰণে বাখি মন একচিত ।
 দেৱতো অধিক কৰি সেবে প্ৰতিনিত ॥
 ভৰ্তাৰ চৰণ পূজি এহিমতে সতী ।
 তান সংযোগত কালে হয় গৰ্ভৱতী ॥
 দশমাস অতি কষ্টে বহি গৰ্ভভাৰ ।
 অশাস্তিত থাকে নাৰী ভুঞ্জিয়া নিকাৰ ॥
 নিকপিত কাল য়েবে আসি পূৰ্ণ হয় ।
 দুঃসহ যাতনা সহি বগণী নিচয় ॥
 সন্তান প্ৰসব কৰে অপকুপ বৰ ।
 ভাবিলে ভাবনা হৰে কৰ্ম্ম ঈশ্বৰৰ ॥
 লভিয়া সন্তান মাতা পৰম ম্লেহত ।
 প্ৰাণতো অধিক কৰি পালয় সতত ॥
 পিতৃও পুত্ৰৰ জন্ম কৰি কায় ক্লেশ ।
 দান ধ্যান নানা ৰূপে কৰয় অশেষ ॥
 এহিমতে আৰাধিয়া পুত্ৰ যদি পায় ।
 সুখ আনন্দৰ নীৰে যেন উটি যায় ॥
 স্বৰ্গ সুখো তুচ্ছ ভাবে সেহি বেলা নৰে ।
 মনৰ উল্লাসে হিয়া সন্তোষে নধৰে ॥
 পৰম যতনে পুত্ৰ কৰয় পালন ।
 সুমঙ্গল মনে চিন্তা কৰে অনুক্ষণ ॥

କିକାପେ ସନ୍ତାନ ଅତି ଗୁଣବନ୍ତ ହୟ ।
 ବିଭୁପଦ ଆବାଧିୟା ସତତେ ଥାକୟ ॥
 ସୁପୁତ୍ର ଜନ୍ମିଲେ ଦୁୟୋ ବନ୍ଧ କୀର୍ତ୍ତି ପାୟ ।
 ଜନ୍ମାନ୍ତରେ ଗତିକରେ ଈଶ୍ବର ଠାୟ ॥
 କୁପୁତ୍ର ଜନ୍ମିଲେ ଯାୟ ବଂଶର ଗୌରବ ।
 ତାବକର୍ମେ ପିତୃଗଣ ଭୁଞ୍ଜୟ ବୌରବ ॥
 ପରମ ଭକତି ଭାବେ ଘିଟୋ ମହାଜନ ।
 ପିତୃ ମାତୃ ସେବା କରେ କର ପ୍ରାଣପଣ ॥
 ସିସବର ଇଚ୍ଛାମତେ ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ କରେ ।
 ଦୁଃସାଧ୍ୟ ହଲେଓ ତାକ ସାଧ୍ୟ ବୁଲି ଧରେ ॥
 ଜନକ ଜନନୀ କୌଣସିତେ ସୁଖୀ ହୟ ।
 ଦିନ ରାତ୍ରି ବାକ୍ଷ୍ୟ କରେ ସୁପୁତ୍ର ନିଚୟ ॥
 ପୂଜନୀୟ ଶୁକ ମଧ୍ୟେ ପିତା ମାତା ବର ।
 ସାତ ହସ୍ତେ ନବନାବୀ ପୃଥିବୀ ଭିତର ॥
 ଜନ୍ମଧରି ସିସବର ଅତୁଳ ସ୍ନେହତ ।
 ନିରାପଦେ ବାଲ୍ୟକାଳ ଥାକେ ଆନନ୍ଦତ ॥
 ଯୌବନ କାଳେ ନାନା ଭୋଗ କରେ ।
 ଧର୍ମପଥେ ଥାକି ନର ସଂସାରକୋ ତରେ ॥
 ସତ କିଛି ଉପଭୋଗ କରେ ନବନାବୀ ।
 ପିତୃ ମାତୃ ଗୁଣ ତାବ ଦେଖିଲେ ବିଚାରି ॥
 ହେନ ପିତା ମାତା ଘିଟୋ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଭକ୍ତି କର ।
 ଦେବସମ ସେବାକରେ ଦିବସ ଶର୍ବରୀ ॥

নাই মন কষ্ট থাকে তাতে তুষ্ট
ভাগ্যত যি হকে পায় ॥

পব পুরুষক, যিরূপ জনক,
সমতুল্য করে জ্ঞান ।

সকলোবে প্রতি মনে করে সতী,
যেনে নিজ দেহপ্রাণ ॥

দেবতো অধিক করিয়া স্বামীক
ভকতি করে সদায় ।

যত্নে সর্ববক্ষণ কবর পালন,
তান যেন অভিপ্রায় ॥

যদি বিপদত পবে কদাচিত্ত
তবু নাবী সহ করি

অপ্রিয় বচন নুবুলি স্বামীক
থাকন্ত ধর্ম্মক ধরি ॥

সদা এক মনে সেরয় চরণে,
স্বামীৰ নধরি দোষ ।

নিম্ন অতিথি, করি শ্রদ্ধা ভক্তি,
কবন্ত সদা সন্তোষ ॥

শশুর শাশুরী, দেব সম করি,
সেরা করে সর্ববক্ষণ ।

অন্য গুরুজনে, পবম যতনে,
ভক্তিভারে তোষে মন ॥

ନାହିଁ ମନ କର୍ତ୍ତ ଥାକେ ତାତେ ତୁଝି
ଭାଗ୍ୟାତ ଯି ହକେ ପାୟ ॥

ପର ପୁରୁଷକ, ସିରୁପ ଜନକ,
ସମତୁଲ୍ୟ କରେ ଜ୍ଞାନ ।

ସକଳୋରେ ପ୍ରତି ମନେ କରେ ସତୀ,
ସେନେ ନିଜ ଦେହପ୍ରାଣ ॥

ଦେବତା ଅଧିକ କଷିୟା ସ୍ବାମୀକ
ଭକତି କରେ ସଦାୟ ।

ସତ୍ତ୍ୱେ ସର୍ବବନ୍ଧନ କଷୟ ପାଳନ,
ତାନ ସେନ ଅଭିପ୍ରାୟ ॥

ଯଦି ବିପଦତ ପରେ କଦାଚିତ୍ତ
ତବୁ ନାବୀ ସହ କର

ଅପ୍ରିୟ ବଚନ ଲୁବୁଲି ସ୍ବାମୀକ
ଥାକନ୍ତୁ ଧର୍ମକ ଧରି ॥

ସଦା ଏକ ମନେ ସେବୟ ଚରଣେ,
ସ୍ବାମୀର ନଧରି ଦୋଷ ।

ନିଜେ ଅତିଥି, କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଭକ୍ତି,
କରନ୍ତୁ ସଦା ସନ୍ତୋଷ ॥

ନିଶ୍ଚୟ ଶାନ୍ତୁରୀ, ଦେବ ସମ କର,
ସେବା କରେ ସର୍ବବନ୍ଧନ ।

ଅନ୍ୟ ଶୁକଜନେ, ପରମ ସତନେ,
ଭକ୍ତିଭାରେ ତୋଷେ ମନ ॥

সতী সেহিষ্ণু, কবি বিসর্জন,
আপোন কর্তব্যচয় ॥

ধুয়াই চরণ আনিয়া আসনে
বৈসাব যতন কবি ।

ভক্ষ্য দ্রব্য যত, স্বামী মন মতে,
নিবেদিব পারে ধরি ॥

এহিমতে সতী কবিয়া ভকতি
স্বামীর বড়াই বঙ্গ ।

তান আজ্ঞা লৈয়া, নিজ কর্ম গৈয়া,
কবিব আনন্দ মন ॥

বসন ভূষণ, যি যি দ্রব্যে মন,
পতির পছন্দ নাই ।

অকপট মনে কবিব বর্জন
সেহি দ্রব্য সমুদাই ॥

অতি বাতিপুয়া শয্যা ত্যাগিয়া
উঠাই গৃহ পরিজন ।

শুদ্ধ কবি, স্বামী পদ স্মরী,
নিজ কর্মে দিব মন ॥

আলস্য অকুচি অসূয়া কুকুচি
কবি সবে পরিহার ।

ধর্ম পথে মন, দিব অনুক্ষণ,
এড়ি নিন্দা অত্যাচার ॥

দূৰদেশে পতি কবে যদি গতি,
কোনো লৈয়া অভিপ্রায় ।

স্বামীৰ মঙ্গল, চিন্তিয়া কেৱল,
থাকিব সতী সদায় ॥

দান ধ্যান ব্ৰত কৰি সাধ্যমত
ঈশ্বৰক মনে ধৰি ।

প্রাৰ্থিব সদায় স্বামী অভিপ্রায়,
যেন সিদ্ধ কৰে হৰি ॥

সেহি সময়ত বেশ ভূষা যত,
কৰিবেক পৰিহাৰ ।

স্বামী পদ চিন্তি, থাকিব তৃপ্তি
দেখাই দীনা আকাৰ ॥

অতি পৰিশ্ৰম অতি চিন্তা মন,
অতি হলে শোক ক্লেশ ।

স্বামীক সতত কৰিব বিবত,
দিয়া ধৰ্ম্ম উপদেশ ॥

কোন মতে স্বামী থাকে মন শান্তি ;
শৰীৰ হয় সবল ।

সতী সৰ্ববক্ষণ কৰিব যতন,
জানি নিজ ভক্তি স্থল ॥

কি প্ৰকাৰে হয় পতিৰ সন্তোষ,
দিবা নিশি চিন্তা কৰি ।

কৰিয়া ভকতি বঢ়াব ভূপিতি
 নিঃস্বার্থ কিঙ্কৰী সৰি ॥
 আবাস ভবন, বসন ভূষণ,
 নিজ পুত্ৰ কন্যাগণ ।
 গৃহ দ্ৰব্য আদি, সকলোকে বাখি
 পৰিষ্কাৰ পৰিছন্ন ॥
 এহিমতে সতী স্বামীৰ সংহতি,
 কৰি পুণ্য ব্যবহাৰ ।
 নিজৰ জন্মক কৰিয়া সার্থক,
 কুলকো কৰে উদ্ধাৰ ॥
 পতিৰ বংশকো সমূলে উদ্ধাৰি,
 স্বামী সমে ভাগ্যবতী ।
 কৰি দেহ ক্ষয়, আনন্দে বঞ্চয়,
 লভিয়া অমৰাবতী ॥
 এই সতীতত্ত্ব পৰম গুপ্ত,
 বিজনে কৰে শ্ৰবণ ।
 তান পাপচয় নাশিয়া নিশ্চয়
 হোৱয় নিৰ্ম্মল মন ॥
 জানি সাধুজন এড়া পাপমন,
 সত্যধৰ্ম্ম সাৰ কৰি ।
 আপোনাক তাৰা, পুৰুষ উদ্ধাৰা,
 মুখে বোলা হৰি হৰি ॥ ১১৬

দূৰদেশে পতি কৰে যদি গতি,
কোনো লৈয়া অভিপ্রায় ।

স্বামীৰ মঙ্গল, চিন্তিয়া কেরল,
থাকিব সতী সদায় ॥

দান ধ্যান ব্রত কৰি সাধ্যমত
ঈশ্বৰক মনে ধৰি ।

প্রার্থিব সদায় স্বামী অভিপ্রায়,
যেন সিদ্ধ কৰে হৰি ॥

সেহি সময়ত বেশ ভূষা যত,
কৰিবেক পৰিহার ।

স্বামী পদ চিন্তি, থাকিব তৃপ্তি
দেখাই দীনা আকাৰ ॥

অতি পৰিশ্রম অতি চিন্তা মন,
অতি হলে শোক ক্লেশ ।

স্বামীক সতত কৰিব বিবত,
দিয়া ধৰ্ম্ম উপদেশ ॥

কোন মতে স্বামী থাকে মন শান্তি ;
শরীর হয় সবল ।

সতী সৰ্বক্ষণ কৰিব যতন,
জানি নিজ ভক্তি স্থল ॥

কি প্রকাৰে হয় পতির সন্তোষ,
দিবা নিশি চিন্তা কৰি ।

করিয়া ভকতি বঢ়াব তৃপ্তি

নিঃস্বার্থ কিস্করী সরি ॥

আবাস ভবন, বসন ভূষণ,

নিজ পুত্র কন্যাগণ ।

গৃহ দ্রব্য আদি, সকলোকে বাখি

পরিষ্কার পরিচ্ছন্ন ॥

এহিমতে সতী স্বামীৰ সংহতি,

করি পুণ্য ব্যবহার ।

নিজৰ জন্মক করিয়া সার্থক,

কুলকো কবে উদ্ধার ॥

পতির বংশকো সমূলে উদ্ধারি,

স্বামী সমে ভাগ্যবতী ।

করি দেহ ক্ষয়, আনন্দে বঞ্চয়,

লভিয়া অমবারতী ॥

এহি সতীতত্ত্ব পৰম গুপ্ত,

যিজনে কবে শ্রবণ ।

তান পাপচয় নাশিয়া নিশ্চয়

হোরয় নিশ্চল মন ॥

জানি সাধুজন এড়া পাপমন,

সত্যধর্ম সাধ করি ।

আপোনাক তাবা, পুরুষ উদ্ধাৰা,

পদ ।

মার্কণ্ডেয় বোলে শুনা পাণ্ডুকুলপতি ।
 সতীর লক্ষণ সুনীলাহা মহামতি ॥
 তাক কৰা পতিব্রতা মাহাত্ম্য শ্রবণ ।
 অতি বিতোপন কথা ধৰ্ম্মৰ নন্দন ॥
 কৌশিক নামেৰে এক দ্বিজ কুল মণি ।
 বৃক্ষমূলে বসি সুখে কৰে বেদধ্বনি ॥
 আছিল বৃক্ষত এক বগলিয়ো পৰি ।
 ভৰ্ছিলে সিবেলা সিও শঙ্কা পৰিহৰি ॥
 সেহি বিষ্ঠা পৰে আসি ঋষিৰ শৰীৰে ।
 উৰ্দ্ধে চাই ঋষি তাক ক্রোধে দৃষ্টি কৰে ॥
 তান কোপানলে তাৰ প্ৰাণ গৈল উড়ি ।
 ঋষিৰ আগত পক্ষী পৰিলন্তু সৰি ॥
 দেখি বিপ্ৰ স্নেহে বৰ ছয়া দুখ মন ।
 অনুতাপ কৰে বহু পক্ষীৰ কাৰণ ॥
 মনোদুখে তৈব পৰা কৰিয়া প্ৰস্থান ।
 ভিক্ষা হেতু গ্ৰাম মধ্যে পশে মতিমান ॥
 একসতী নাৰী আছে সেহি লোকালয় ।
 তান গৃহে তপোধন উপস্থিত হয় ॥
 ভিক্ষা দেহি বুলি দ্বিজে মাতে গৃহজন ।
 শব্দ শুনি সতী আসে বিপ্ৰৰ সদন ॥

শ্রাদ্ধগ দেখিয়া বামা ভক্তিসুন্দর মনে ।
 কবিল সন্তোষ তাক মধুর বচনে ॥
 আজি বিধি সুপ্রসন্ন জানিলো আমার ।
 সিকাবণে পদধূলি পবিল তোমার ।
 কত ভাগ্যে মহন্তর দৰশন পাই ।
 জন্মর সাক্ষর কবে লোক সমুদাই ॥
 বিশ্রাম করিয়ো ঋষি আহো ভিক্ষা লৈ ।
 এহি বুলি গৃহে সতী প্রবেশিল গৈ ॥
 ভিক্ষা পাত্র ধরি ধনী ভিক্ষা লয় কবে ।
 সেহি বেলা তান স্বামী প্রবেশিল ঘৰে ॥
 শ্রমযুক্ত আছে ভৰ্ত্তা দেখি বিচ্যমান ।
 স্নেহবশে অতি তান ব্যস্ত হয় প্রাণ ॥
 ভিক্ষা থৈ সুনির্মল জলে সেহিষ্কণ ।
 ভক্তিভারে ধুয়াইলেক স্বামীর চরণ ॥
 পবিত্র আসনে তাক বৈসায় সুন্দরী ।
 ভক্ষ্য ভোজ্য দ্রব্যচয় আনে শীঘ্র কবি ॥
 স্বামীর কাষত থাকি মহাবত্রে সতী ।
 কৰাইল ভোজন বঙ্গে করিয়া ভকতি ॥
 মার্কণ্ডেয় বোলে শুনা পাণ্ডুর নন্দন ।
 এহিমতে কবে সতী স্বামীর সেবন ॥
 স্বামীর উচ্ছ্রিক্ত নিতে কবয় আহাব ।
 মনোরথ প্রাপণে পূৰে অনির্বাব ॥

সর্ববন্ধনে থাকে সতী সদাচারে বত ।
 জ্ঞাতি কুটুম্বকো সুখী করে সাধ্যমত ॥
 শশুর শশুরী আক দেবতা অতিথি ।
 পবন যতনে সদা করয় ভক্তি ॥
 গৃহ পরিজন আক যত সহচর ।
 অতি স্নেহে প্রতিপালি তোষে নিবন্তর ॥
 এহিমতে ধর্ম্মে সতী দিন করে ক্ষয় ।
 আত্মতুল্য দেখি যত প্রাণী সমুদয় ॥
 পাছ কথা কও শুন পাণ্ডু বংশধর ।
 কি কবিল ভিক্ষাকাজক্ষী সিটো মুনিবর ॥
 স্বামীক কবিয়া সেবা যথোচিত সতী ।
 স্মরণ কবিয়া মনে দ্বিজব ভাবতি ॥
 ভিক্ষা লৈ তান পাশে কবিল গমন ।
 দৃষ্টি কবি ঋষি হয় ক্রোধে ছতানন ॥
 ইকি তোব গৃহাশ্রমী ধর্ম্ম ব্যবহার ।
 ভিক্ষা দিও বুলি গৃহে পশিয়া তোমার ॥
 দশদণ্ড কাল মোক বাখিলি বৈসাই ।
 ব্রাহ্মণ সজ্জনে তোব কিছু ভক্তি নাই ॥
 অবহেলা কর মোক নাই তোব ভয় ।
 নেজান বমবো যম দ্বিজব তনয় ॥
 হেনয় প্রচণ্ড নৃপতি দেখি ব্রাহ্মণব ।
 সবিনয়ে পতিব্রতা কবিল উত্তর ॥

মৰশিয়ো দোষ ঋষি ধৰো চৰণত ।
 সদাভক্তি আছে মোৰ গুৰু ব্রাহ্মণত ॥
 কাৰ্য্যবশে হৈল মোৰ ইটো বিসঙ্গতি ।
 জনাও শুনিবা প্রভু সি সব ভাবতি ॥
 ক্ষুধাতুৰ ছয়া মোৰ স্বামী সেইক্ষণ ।
 অভ্যাগত হৈল গৃহে বিসন্ন বদন ॥
 সকলো কৰ্ত্তব্য ময় থলো পাছ কৰি ।
 স্বামীৰ কৰিলো সেৱা ধৰ্ম্ম পথ ধৰি ॥
 পতিমাত্ৰ স্ত্ৰীৰ গুৰু সকলোৰ মূল ।
 যাৰ সেৱাবলে হেলে তৰে নাৰীকুল ॥
 এহি মনে ধৰি প্রভু স্বামীক সদাই ।
 দেৱতো অধিক জ্ঞানে পূজো সৰ্বদাই ॥
 বিলম্ব ঘটিল গুৰু সেই হেতু মোৰ ।
 ক্ষমা কৰা ঋষিৰাজ এড়ি ক্ৰোধ ঘোৰ ॥
 সতীৰ শুনিয়া বাণী দ্বিজ অনন্তৰ ।
 মহাক্ৰোধে বমণীক কৰিল উত্তৰ ॥
 তপস্বী বিপ্রত তোৰ শ্রদ্ধা ভক্তি নাই ।
 পতিমাত্ৰ গুৰু বুলি পূজস সদাই ॥
 শচীপতি আদি যত মুখ্য দেৱগণ ।
 ভক্তিভাৱে সেৱে সদা দ্বিজৰ চৰণ ॥
 অবলা স্ত্ৰীজাতি তোৰ নাই ধৰ্ম্মজ্ঞান ।
 সিকাৰণে কৰ মোক অত অপমান ॥

সৰ্ববন্ধে থাকে সতী সদাচারে বত ।
 ভ্ৰাতী কুটুম্বকো সুখী কৰে সাধ্যমত ॥
 শশুৰ শশুৰী আৰু দেৱতা অতিথি ।
 পৰম যতনে সদা কৰয় ভকতি ॥
 গৃহ পৰিজন আৰু যত সহচৰ ।
 অতি স্নেহে প্ৰতিপালি তোষে নিবন্তৰ ॥
 এহিমতে ধৰ্ম্মে সতী দিন কৰে ক্ষয় ।
 আত্মতুল্য দেখি যত প্ৰাণী সমুদয় ॥
 পাছ কথা কওঁ শুন পাণ্ডু বংশধৰ ।
 কি কৰিল ভিক্ষাকাণ্ডকী সিটো মুনিবৰ ॥
 স্বামীৰ কৰিয়া সেৱা যথোচিত সতী ।
 শ্ৰৱণ কৰিয়া মনে দ্বিজৰ ভাৱতি ॥
 ভিক্ষা লৈ তান পাশে কৰিল গমন ।
 দৃষ্টি কৰি ঋষি হয় ক্ৰোধে ছতাশন ॥
 ইকি তোৰ গৃহাশ্ৰমী ধৰ্ম্ম ব্যবহাৰ ।
 ভিক্ষা দিওঁ বুলি গৃহে পশিয়া তোমাৰ ॥
 দশদণ্ড কাল মোক ৰাখিলি বৈসাই ।
 ব্ৰাহ্মণ সজ্জনে তোৰ কিছু ভক্তি নাই ॥
 অবহেলা কৰ মোক নাই তোৰ ভয় ।
 নেজান যমৰো যম দ্বিজৰ তনয় ॥
 হেনয় প্ৰচণ্ড মূৰ্ত্তি দেখি ব্ৰাহ্মণৰ ।
 মৰিনয়ে পতিব্ৰতা কৰিল উত্তৰ ॥

মৰশিয়ো দোষ ঋষি ধৰো চৰণত ।
 সদাভক্তি আছে মোৰ গুৰু ব্রাহ্মণত ॥
 কাৰ্য্যবশে হৈল মোৰ ইটো বিসঙ্গতি ।
 জনাও শুনিবা প্রভু সি সব ভাৰতি ॥
 ক্ষুধাতুৰ ছয়া মোৰ স্বামী সেহিঙ্গণ ।
 অভাগত হৈল গৃহে বিসন্ন বদন ॥
 সকলো কৰ্ত্তব্য ময় থলো পাছ কৰি ।
 স্বামীৰ কৰিলো সেৱা ধৰ্ম্ম পথ ধৰি ॥
 পতিমাত্র স্ত্রীৰ গুৰু সকলোৰ মূল ।
 যাৰ সেৱাবলে হেলে তৰে নাৰীকুল ॥
 এহি মনে ধৰি প্রভু স্বামীক সদাই ।
 দেৱতো অধিক জ্ঞানে পূজো সৰ্বদাই ॥
 বিলম্ব ঘটিল গুৰু সেহি হেতু মোৰ ।
 ক্ষমা কৰা ঋষিৰাজ এড়ি ক্রোধ ঘোৰ ॥
 সতীৰ শুনিয়া বাণী দ্বিজ অনন্তৰ ।
 মহাক্রোধে বমণীক কৰিল উত্তৰ ॥
 তপস্বী বিপ্রত তোৰ শ্রদ্ধা ভক্তি নাই ।
 পতিমাত্র গুৰু বুলি পূজস সদাই ॥
 শচীপতি আদি যত মুখ্য দেৱগণ ।
 ভক্তিভাৱে সেৱে সদা দ্বিজৰ চৰণ ॥
 অবলা স্ত্রীজাতি তোৰ নাই ধৰ্ম্মজ্ঞান ।
 সিকাৰণে কৰ মোক অত অপমান ॥

ব্রাহ্মণের ক্রোধে হয় জগত প্রলয় ।
 দেবাসুর নাগনর যাক করে ভয় ॥
 পুনঃ সতী বোলে ক্ষমা কৰা মুনিবর ।
 সবে জ্ঞাত আছো তেজবীৰ্য্য ব্রাহ্মণর ॥
 দেবতুল্য ব্রাহ্মণক মানো সৰ্ব্বক্ষণ ।
 স্বামী সেবা নাৰী ধৰ্ম্ম দোষা কি কাৰণ ॥
 তোমার ক্রোধত মোর কিছু ভয় নাই ।
 নোহো হীন বীৰ্য্য মই বগলি পবাই ॥
 যদি মোর ভক্তি থাকে স্বামী চরণত ।
 কোন বস্তু ব্রহ্মশাপ দেখো তুচ্ছমত ॥
 যেহি জনে ধৰ্ম্ম বাখে তাক বাখে ধৰ্ম্ম ।
 ঈশ্বরবো অভিপ্ৰায় এই শাস্ত্র মৰ্ম্ম ॥
 দেখা দ্বিজবর মোর ভকতির চিন ।
 বিকপে কবিলো তুমি বকর নিধন ॥
 সিও কথা মুনি মোর অবিদিত নাই ।
 ভক্তিবলে জ্ঞাত ময় হওঁ সমুদাই ॥
 পুনঃ পুনঃ ক্রোধ কিয় কৰা মুনিবর ।
 ক্রোধেই পৰম শত্রু মনুষ্যগণর ॥
 হেন ক্রোধ যেহি জনে করে পরিহার ॥
 মিষ্টবাক্যে পবিতোষ করয় সবার ॥
 পূজনীয় পিতৃ মাতৃ আদি গুরুজনে ।
 পৰম ভকতি ভাবে তোযে সৰ্ব্বক্ষণে ॥

হিংসককো নকৰয় হিংসার বিধান ।
 শত্রু মিত্রে ভাব বাখে সকলো সমান ॥
 শুচি সত্যবাদী জিতেন্দ্রিয় যিটোজন ।
 সদাচাৰে বত আৰু ধৰ্মপৰায়ণ ॥
 সৰ্বভূতে আত্মতুল্য কৰে ব্যবহার ।
 স্বধৰ্মে নিয়ত দৃঢ় মতি থাকে যাব ॥
 বেদশাস্ত্রে বিজ্ঞ যিটো নিত্যকৰ্মে বতি ।
 শক্তিমতে দান সেৱে দেৱতা অতিথি ।
 ব্রহ্মচৰ্য্য ধৰি এড়ি গৰ্ব অহঙ্কাৰ ।
 ধৰ্ম কৰ্মে যিটো মতি বাখে অনিৰ্বাৰ ॥
 ইসব গুণেৰে যাব দেহ সুশোভন ।
 সেহিসে স্বৰূপ দ্বিজ বেদৰ বচন ॥
 মানব আকাৰে সিটো সাক্ষাতে ঈশ্বৰ ।
 সি সব দৰ্শনে মুক্ত হয় নাবী নব ॥
 বেদশাস্ত্রে বিজ্ঞ তুমি শুচি সত্যবাদী ।
 সদাচাৰে আচৰিছা ধৰ্ম কৰ্ম আদি ॥
 প্রকৃত ধৰ্মত কিন্তু নাই তব বোধ ।
 ব্যবহাৰে দেখো তুমি নিতান্ত অবোধ ॥
 ধৰ্মতত্ত্ব জানিবৰ যদি কৰা মন ।
 মিথিলা নগৰে ধাৰি কৰিয়ো গমন ॥
 ধৰ্মব্যাধ নামে এক ব্যাধৰ তনয় ।
 অবস্থান কৰে তৈত দ্বিজ মহাশয় ॥

সত্যবাদী জিতেন্দ্রিয় সত্য পৰায়ণ ।
 দেবতুল্য পিতৃমাতৃ সেবে অনুক্ষণ ॥
 সাধু সজ্জনতো তান একান্ত ভকতি ।
 তাহাৰ দৰ্শনে তব শুদ্ধ হৈব মতি ॥
 পৰম শ্রদ্ধায়ে ব্যাধ তোমাৰ গোছৰ ।
 ধৰ্ম্মতত্ত্ব প্রকাশিব যত পূৰ্ব্বাপৰ ॥
 ইচ্ছা যদি কৰা শুদ্ধ কৰিবা সাক্ষাত ।
 শুনিবা পবিত্র কথা কৰ্ণভৰি তাত ॥
 অবলা স্ত্রীজাতি বুলি সৰ্ববজনে কয় ।
 কবিলো তোমাৰ ময় যত দোষচয় ॥
 জ্ঞানহীনা নাৰী মনে জানি তপোধন ।
 সন্তান সদৃশ মোক কৰিবা মার্জ্জন ॥
 সতীৰ বচন শুনি বোলে দ্বিজবৰ ।
 আদৰ্শ স্বৰূপা তুমি বমণী কুলৰ ॥
 নাৰীৰ মধ্যত এনে জ্ঞান বুদ্ধি শক্তি ।
 দেখিলো তোমাৰ মাত্ৰ পৰ্য্যটয়া ক্ষিতি ॥
 ধৰ্ম্মপূৰ্ণ সুধাসম তব কথা শুনি ।
 পৰম ভূপিতি মনে পালো সুবদনী ॥
 মোৰ অৰ্থে আই তুমি এড়া চিন্তাভয় ।
 তোমাত প্রসন্ন সদা হোক কৃপাময় ॥
 এহি বুলি সুন্দৰীক আশীৰ্ব্বাদ কৰি ।
 বিদায় কৰিল বিপ্র স্মৰিয়া শ্রীহৰি ॥

দেখা সৰ্বজন কেনে ভকতিৰ বল ।
 সেৱাবলে বিভুশক্তি পাৱয় সকল ॥
 জানিয়া সকলে ভজা ইষ্ট গুৰুজন ।
 লভিবা পৰম গতি বেদৰ বচন ॥
 সাধু মহন্তৰ পদে ভক্তি সাৰ কৰি ।
 হৰিক সেৱিবা সবে দিবস শৰৱৰী ॥
 তেবে অল্লকালে তুষ্ট হৈব লক্ষ্মীপতি ।
 হৰি হৰি বোলা সদা হোক সদগতি ॥১৬০

পদ ।

মাৰ্কণ্ডেয় বোলে শুনা ধৰ্ম্ম নৃপবৰ ।
 পতিব্রতা কথা শ্রুতি দ্বিজ অনন্তৰ ॥
 মনে মনে আপোনাক কৰি নিন্দাবাদ ।
 অনুতাপে ব্রাহ্মণৰ জন্মিল বিষাদ ॥
 কোনোমতে নুগুছিল সংশয় মনৰ ।
 মূলতত্ত্ব জ্ঞাত হওঁ কিমতে ধৰ্ম্মৰ ॥
 যিটো কথা বুলিলন্ত পতিব্রতা সতী ।
 ব্যাধৰ দৰ্শনে যাওঁ মিথিলাক প্ৰতি ॥
 এহিমতে গুণি গাঠি মনে তপোধন ।
 মিথিলা নগৰে গৈয়া ভৈল উপসন ॥
 দেখিল জনক পুৰী পৰম সুন্দৰ ।
 ৰম্য ইন্দ্র্য শোভে যেন অমৰ নগৰ ॥

সত্যবাদী জিতেদ্রিয় সত্য পবায়ণ ।
 দেবতুল্য পিতৃমাতৃ সেবে অনুক্ষণ ॥
 সাধু সজ্জনতো তান একান্ত ভকতি ।
 তাহার দর্শনে তব শুদ্ধ হৈব মতি ॥
 পবম শ্রদ্ধায়ে ব্যাধ তোমার গোছব ।
 ধর্ম্যতত্ত্ব প্রকাশিব যত পূর্বাপর ॥
 ইচ্ছা যদি কবা শুক কবিবা সাক্ষাত ।
 শুনিবা পবিত্র কথা কণ্ঠভরি তাত ॥
 অবলা স্ত্রীজাতি বুলি সর্ববজনে কর ।
 কবিলো তোমার ময় যত দোষচয় ॥
 জ্ঞানহীনা নারী মনে জানি তপোধন ।
 সম্ভান সদৃশ মোক কবিবা মার্জ্জন ॥
 সতীর বচন শুনি বোলে দ্বিজবর ।
 আদর্শ স্বকপা তুমি বমণী কুলব ॥
 নারীর মধ্যত এনে জ্ঞান বুদ্ধি শক্তি ।
 দেখিলো তোমার মাত্র পর্য্যটিয়া ক্ষিতি ॥
 ধর্ম্যপূর্ণ সুধাসম তব কথা শুনি ।
 পবম তৃপ্তি মনে পালো সুবদনী ॥
 মোর অর্থে আই তুমি এড়া চিন্তাভয় ।
 তোমাত প্রসন্ন সদা হোক কৃপাময় ॥
 এহি বুলি সুন্দরীক আশীর্ব্বাদ কবি ।
 বিদায় কবিল বিপ্র স্মরিয়া শ্রীহরি ॥

দেখা সৰ্বজন কেনে ভকতিৰ বল ।
 সেৱাবলে বিভুশক্তি পাৱয় সকল ॥
 জানিয়া সকলে ভজা ইফৈ গুৰুজন ।
 লভিবা পৰম গতি বেদৰ বচন ॥
 সাধু মহন্তৰ পদে ভক্তি সাৰ কৰি ।
 হৰিক সেবিবা সবে দিবস শৰ্ববৰী ॥
 ভেবে অল্লকালে তুষ্ট হৈব লক্ষ্মীপতি ।
 হৰি হৰি বোলা সদা হোক সদগতি ॥১৬০

পদ ।

মাৰ্কণ্ডেয় বোলে শুনা ধৰ্ম্ম নৃপবৰ ।
 পতিব্ৰতা কথা স্মৰি দ্বিজ অনন্তৰ ॥
 মনে মনে আপোনাক কৰি নিন্দাবাদ ।
 অনুতাপে ব্ৰাহ্মণৰ জন্মিল বিষাদ ॥
 কোনোমতে নুগুছিল সংশয় মনৰ ।
 মূলতত্ত্ব জ্ঞাত হওঁ কিমতে ধৰ্ম্মৰ ॥
 যিটো কথা বুলিলন্ত পতিব্ৰতা সতী ।
 ব্যাধৰ দৰ্শনে যাওঁ মিথিলাক প্ৰতি ॥
 এহিমতে গুণি গাণ্ঠি মনে তপোধন ।
 মিথিলা নগৰে গৈয়া ভৈল উপসন ॥
 দেখিল জনক পুৰী পৰম সুন্দৰ ।
 বম্য হৰ্ম্য শোভে যেন অমৰ নগৰ ॥

পথৰ উভয় পাৰ্শ্বে দিব্য পুষ্পবন ।
 স্থানে স্থানে সৰোবৰ অতি সুনিৰ্মল ॥
 হৃষ্টমনে নবনারী পিন্ধি অলঙ্কাৰ ।
 বিভূষণ গাই কৰে আনন্দে বিহাৰ ॥
 কোনো স্থানে অবিৰত বেদধ্বনি হয় ।
 কোনো স্থানে দান যজ্ঞ কৰে লোকচয় ॥
 বীৰ সাজে সাজি যত ক্ষত্ৰিয় নিকৰ ।
 শান্তিবন্ধা কৰে সদা বাজাৰ নগৰ ॥
 বৈশ্যগণো কৃষিশিল্পে পৰম পার্গত ।
 দেশৰ উন্নতি সাধি আছে আনন্দত ॥
 শূদ্রসৰো সঙ্গে সঙ্গে থাকি সিসৰৰ ।
 পৰম ভক্তিৰে তৃপ্তি সাধিছে মনৰ ॥
 যাব যেন কৰ্ম্ম আছে বেদৰ বিহিত ।
 প্রাণপণে সৰ্ব্বজনে পালে প্রতিনিহিত ॥
 গো মহিষ ধনধান্য হয় হস্তী যত ।
 সীমা সংখ্যা নাই তাৰ লিখা দিবো কত ॥
 অতুল বৈভব ভূক্তি প্রজা নিবন্তৰ ।
 রাজাক প্রশংসি বঞ্চে মিথিলা নগৰ ॥
 অকাল মৰণ আক নাই শোক ভয় ।
 ধৰ্ম্মৰ বলত প্রজা সদা নিৰাময় ॥
 হেনয় অপূৰ্ব দৃশ্য দেখি মুনিবৰ ।
 পৰম বিস্ময়ে লভে কোতুক বিস্তৰ ॥

যি সকল পথ মাজে ফুৰে নৰনাৰী ।
 তাসম্বাক শোধে কথা ধাৰি আগবাঢ়ি ॥
 জানা কি নাজানা মোত কোৱা লোকগণ ।
 ধৰ্ম্মব্যাধ নামে এক আছে মহাজন ॥
 মহাজ্ঞানী ব্যাধ স্মৃত হৰিত ভকত ।
 তাক খুজি ফুৰে ময় যত্নে ইথানত ॥
 দ্বিজৰ ভাৰতি শুনি এক মহাজন ।
 সঙ্গৈ কৰি নিল তাক ব্যাধৰ সদন ॥
 বসিয়াছে ব্যাধস্মৃত মাংস বিক্ৰী কৰি ।
 সেহি স্থানে উপস্থিত ধাৰি মোন ধৰি ॥
 উৰ্ক দৃষ্টি কৰি ব্যাধ ত্ৰাণ্ণক চায় ।
 দেখিয়া বুজিল তান যিটো অভিপ্ৰায় ॥
 সম্ভমেৰে বিপ্ৰপদে কৰি নমস্কাৰ ।
 জিজ্ঞাসা কৰিল সাধো কি কাৰ্য্য তোমাৰ ॥
 বৰ ভাগ্যে মুনি তুয়া পালো দৰশন ।
 জানিলেঁ অত্যন্ত বিধি মোৰ সুপ্ৰসন ॥
 দৰিদ্ৰত বৰ দয়া আছয় তোমাৰ ।
 সি হেতু কৰিলা মোক অত উপকাৰ ॥
 পৰীক্ষাৰ অৰ্থে প্ৰভু সতীৰ বচন ।
 অধমক কৃপা কৰি দিলা দৰশন ॥
 শুনিয়া কৌশিক মনে মানিল বিস্ময় ।
 কত শক্তি ধৰে ইটো ব্যাধৰ তনয় ॥

ভালেতো স্থশীলা মোক বুলিলা বচন ।

তাঁহার দর্শনে হব সন্দেহ ভঞ্জন ॥

তদন্তবে ভ্রাক্ষণক লৈয়া ব্যাধসূত ।

নিজ ঘবে প্রবেশিল কবিয়া কোতুক ॥

ভক্তিভারে ব্যাধ পত্নী আসি সেহিক্ষণ ।

স্বামীৰ ইঙ্গিতে ধুই বিপ্রৰ চৰণ ॥

পবিত্র আসন আনি বসিবাক দিল ।

পৰম সন্তোষে দ্বিজ তথাতে বসিল ॥

অনন্তবে ব্যাধক বুলিল মুনিবর ।

আচাৰ লক্ষণ তব সাধু মহন্তর ॥

তবে কোন হেতু বাপু নীচ বৃত্তি ধরি ।

দেহ কলুষিত কৰা মাংস বিক্রী কৰি ॥

এহি কৰ্ম্ম দেখি মোৰ মনে দুখ হয় ।

ইকাৰ্য্য তোমাৰ পক্ষে গৰ্হিত নিশ্চয় ॥

ব্যাধে বোলে শুনা গুরু মোৰ নিবেদন ।

ইটো মোৰ কুলধৰ্ম্ম কৰো অনুক্ষণ ॥

হেন জানি মোক নুবুলিবা নিন্দাবানী ।

স্বধৰ্ম্ম এড়িলে নব হয় অধোগামী ॥

ভক্তিভারে পূজো ময় বৃদ্ধ গুরুজন ।

দুঃখী দমিদ্রবো সাধ্যমতে তোষো মন ॥

দেৱতা অতিথি সেৱা শক্তিমতে হয় ।

সত্য পথে থাকি ধৰ্ম্ম অভ্যাসিছো ময় ॥

উচ্চ নীচ কাৰো প্ৰতি নাই অহঙ্কাৰ ।
 সৰাৰ ওপৰে মোৰ সম ব্যৱহাৰ ॥
 পৰনিন্দা পৰবাদ মুখে মোৰ নাই ।
 বিভূষ চৰণ চিন্তি আছো ঋষিৰায় ॥
 যি বংশে যিকুপ বৃত্তি কৰে পিতৃগণ ।
 সেই অনুকপে চলে সন্তান সকল ॥
 বৰ্ণভেদে কৰ্ম্ম ভাগ আছে তপোধন ।
 শূদ্ৰৰ কৰ্ত্তব্য কৰা ত্ৰিবৰ্ণ সেৱন ॥
 বৈশ্যৰ কৰ্ত্তব্য কৃষি বাণিজ্য প্ৰধান ।
 ক্ষত্ৰিয় ৰাজত্ব বক্ষা কৰিয়া সংগ্ৰাম ॥
 ব্ৰাহ্মণৰ ব্ৰহ্মচৰ্য্য তপস্যাতে মতি ।
 বেদবিধি নলজ্জি সেৱিব লক্ষ্মীপতি ॥
 দুৰ্ঘৰ দমন আৰু সন্তৰ পালন ।
 ৰাজ্যৰ কৰ্ত্তব্য এই জানিবা সৃজন ॥
 পুত্ৰবৎ দেখিয়া যতেক লোকচয় ।
 কৰিব পালন যাতে চিৰ শান্তি ৰয় ॥
 আপোন পুত্ৰয়ো যদি মন্দ কৰ্ম্ম কৰে ।
 কৰিব শাসন সমভাৱে নৃপবৰে ॥১॥
 পাপ প্ৰলোভন ৰাজা এড়িব সদাই ।
 নৃপতিৰ পাপে সমূলৰূপে তল যাই ॥
 ৰাজ্য মध्ये মহামাৰি অকাল মৰণ ।
 দুৰ্ভিক্ষ নুগুছে হাহাকাৰ প্ৰজাগণ ॥

প্রজাবো পাপত গতি অনুক্ষণ হয় ।
 চুরি হিংসা করি আর্জে পাতক নিচয় ॥
 অধর্মের ফলে গৈয়া রাজ্যে প্রজাগণ ।
 কণা খোড়া কুজা ছয়া ধরয় জনম ॥
 নিশ্চয় জানিবা দ্বিজ গুরুর পাপত ।
 শিষ্যবো বিনাশ হয় শাস্ত্রের সম্মত ॥
 রাজপুণ্যে আনন্দত বঞ্চে সর্বজন ।
 ধন ধান্দে পূর্ণ হয় রাজ্য তপোধন ॥
 ব্যাধির প্রকোপ কমে ধর্ম কর্ম বলে ।
 পবন সন্তোষে নৃপ বঞ্চে কৌতুহলে ॥
 দেখা দ্বিজবর ইটো পুরী অনুপাম ।
 জনক রাজার রাজ্য নিবাসয় স্থান ॥
 রাজার শাসনে প্রজা তান আজ্ঞা ধরি ।
 স্বধর্মকে আচরন্ত একচিত করি ॥
 ব্রাহ্মণ ক্ষত্রিয় বৈশ্য শূদ্র চারি জাতি ।
 সবাবো লক্ষণ কেনে দেখা পরিপাটী ॥
 ন্যায়মতে রাজ্যপালে রাজা নিবন্তর ।
 পবন সুখর স্থান মনুষ্য সবর ॥
 আপোন পুত্রেও যদি মন্দ কর্ম করে ।
 সেহিক্ষণে দণ্ড তাক করে নৃপবরে ॥
 ধার্মিকর স্বর্গ পাপাত্মার যমালয় ।
 এহি মতে সুশাসনে প্রজাক পালয় ।

কোনো বর্ণে ভিন্ন ভাব নাহি নৃপতিৰ ।

পুত্ৰবতে পালে প্রজা যেন বঘুবীৰ ॥

বিষ্ণুত ভকত বাজা অতি পুণ্যবন্ত ।

যাৰ ধৰ্ম্মে ভুঞ্জে প্রজা সুখ অপৰ্য্যন্ত ॥

শোক চিন্তা নাই বাজ্যে অকাল মৰণ ।

স্বৰ্গসম সূখে বঞ্চে যাৰ প্রজাগণ ॥

সত্যধৰ্ম্ম শিৰোমণি জগত আধাৰ ।

যাৰ পুণ্যে নৰগণ নিস্তবে সংসাৰ ॥

স্বধৰ্ম্ম পালিয়া কৰো মাংস বেছা কিনা ।

স্বহস্তে নাগাৰো ময় পশু কোনো দিনা ॥

অন্যে মৰা পশুমাংস থাকো বিক্ৰী কৰি ।

ভোজন নকৰো নিজে কৈলো নিষ্ঠ কৰি ॥

দিবস শৰবৰী মাজে এক সন্ধ্যা খাওঁ ।

বেদ বিধিমেতে মাত্ৰ স্ত্ৰী পাশে যাওঁ ॥

এহি মতে থাকে যিটো সদাচাৰে বত ।

চাণ্ডাল হলেও সিটো ব্ৰাহ্মণৰ মত ॥

দ্বিজকূলে জন্ম ধৰি নিত্যকৰ্ম্ম হীন ।

নামত ব্ৰাহ্মণ সিটো চাণ্ডালৰ চিন ॥

সত্যপথে থাকি নৰ দয়াধৰ্ম্ম নেড়ে ।

পৰম ধাৰ্ম্মিক তেঁহো সংসাৰ ভিতৰে ॥

ধাৰ্ম্মিকৰ সঙ্গে হয় ধৰ্ম্মৰ উৎপত্তি ।

সন্ত সাধু গুৰুজনে বাঢ়য় ভকতি ॥

শৰীৰে নাথাকে দুৰ্ঘট ভাবৰ সঞ্চাৰ ।
 কাম ক্ৰোধ আদি বীপু হয় ছাবখাৰ ॥
 সাধুৰ সঙ্গতি যেন গোলোক বসতি ।
 ভাগ্যে নৰ পাই সাধে জীবনৰ গতি ॥
 সাধুৰ লক্ষণ কণ্ঠ শুনা তপোধন ।
 কোন হেতু ভক্তিভাৱে পূজে সৰ্বজন ॥
 একজনে কৰে যদি নিন্দা অবিবত ।
 অন্যজনে প্রশংসে বখানি গুণ যত ॥
 দুয়ো সম কৰে সাধু সবে ঋষিবৰ ।
 শত্ৰু মিত্ৰ নাই কোনো নাই ভিন্ন পৰ ॥
 সকলো সমান তান উচ্চ নীচ নাই ।
 সবাকো সন্তোষ কৰে শক্তি অনুযায়ী ॥
 অন্নবস্ত্ৰ দান আৰু বিনয় বচনে ।
 সাধ্যমতে দুৰ্ঘট কৰে দুখী ভিক্ষী জনে ॥
 কাম ক্ৰোধ আদি কৰি দুৰ্ঘট বীপু যত ।
 জ্ঞানবলে বশীভূত কৰন্তু সতত ॥
 পৰিত্যাগ মনুষ্যৰ অতি শ্ৰেষ্ঠ ধৰ্ম্ম ।
 সমুদায় এড়ে সাধু অনুচিত কৰ্ম্ম ॥
 মিথ্যা বাক্য সমূল্যে কৰে বিসৰ্জজন
 ধৰ্ম্মৰ প্ৰধান বীপু জানিয়া সজ্জন ॥
 যাচিও কৰিব নৰ পৰ উপকাৰ ।
 আত পৰে ধৰ্ম্ম নাই সংসাৰত সাৰ ॥

পৰদুখে দুখী পৰহিত কৰ্ম্মে বত ।
 যেহিজন হয় তেঁও সাধু যথার্থত ॥
 বিপুবশে নধৰিব অধৰ্ম্ম আচাৰ ।
 হৃদয়ে সৰ্বদা হৰি কৰিবেক সাৰ ॥
 সম্পদেও নকৰিব আনন্দ বিস্তৰ ।
 আপদতো নহব শোকত জড়সৰ ॥
 যত্ৰপি হোৱয় নব ধনধান্য হীন ।
 বৈবাগে স্বধৰ্ম্ম তবু নেড়িব প্ৰবীন ॥
 ভ্ৰমবশে হয় যদি পাপ সংঘটন ।
 ভবিষ্যতে সাবধান হব সাধুজন ॥
 যেহি ভাৱে সকলোৰ সুমঙ্গল হয় ।
 সিমতে থাকিব নব এড়ি নিন্দাভয় ॥
 মূৰ্খজনে আসি যদি বোলে কুবচন ।
 ক্ষমতা থাকিও ক্ষমা কৰিব সুজন ॥
 দ্ৰষ্টতো নকৰি দুৰ্ঘট সাধু ব্যবহাৰে ।
 সন্তোষ কৰিব নম্ৰবাক্যে সবাকাৰে ॥
 তবু যদি কৰে পাপী পাপ আচৰণ ।
 আপনাৰ দোষে হৈব আপুনি নিধন ॥
 ধৰ্ম্ম কৰ্ম্ম নেজানিয়া সাধুজন প্ৰতি ।
 বিপক্ষ কৰিলে হয় নিশ্চয় দুৰ্গতি ॥
 অসৎ লোকৰ জন্ম জগতে বিফল ।
 পৃথিবীৰ ভাব মাত্ৰ নাই কোনো ফল ॥

শৰীৰে নাথাকে দুৰ্ঘট ভাবৰ সঞ্চাৰ ।
 কাম ক্ৰোধ আদি বীপু হয় ছানখাৰ ॥
 সাধুৰ সঙ্গতি যেন গোলোক বসতি ।
 ভাগ্যে নৰ পাই সাধে জীবনৰ গতি ॥
 সাধুৰ লক্ষণ কওঁ শুনা তপোধন ।
 কোন হেতু ভক্তিভাৱে পূজে সৰ্বজন ॥
 একজনে কৰে যদি নিন্দা অবিবত ।
 অন্যজনে প্রশংসে বখানি গুণ যত ॥
 দুয়ো সম কৰে সাধু সৰে ধাৰিবৰ ।
 শত্ৰু মিত্ৰ নাই কোনো নাই ভিন্ন পৰ ॥
 সকলো সমান তান উচ্চ নীচ নাই ।
 সবাকো সন্তোষ কৰে শক্তি অনুবায়ী ॥
 অন্নবস্ত্ৰ দান আৰু বিনয় বচনে ।
 সাধ্যমতে দুৰ্ঘট কৰে দুখী ভিক্ষী জনে ॥
 কাম ক্ৰোধ আদি কৰি দুৰ্ঘট বীপু যত ।
 জ্ঞানবলে বশীভূত কৰন্তু সতত ॥
 পৰিত্যাগ মনুষ্যৰ অতি শ্ৰেষ্ঠ ধৰ্ম্ম ।
 সমুদায় এড়ে সাধু অনুচিত কৰ্ম্ম ॥
 মিথ্যা বাক্য সমূল্যে কৰে বিসৰ্জ্জন
 ধৰ্ম্মৰ প্ৰধান বীপু জানিয়া সজ্জন ॥
 যাচিও কৰিব নৰ পৰ উপকাৰ ।
 আত পৰে ধৰ্ম্ম নাই সংসাৰত সাৰ ॥

পনহুখে দুখী পৰহিত কৰ্ম্মে বত ।
 যেহিজন হয় তেঁও সাধু যথার্থত ॥
 বিপুবশে নধৰিব অধৰ্ম্ম আচাৰ ।
 হৃদয়ে সৰ্বদা হৰি কৰিবেক সাৰ ॥
 সম্পদেও নকৰিব আনন্দ বিস্তৰ ।
 আপদতো নহব শোকত জড়সৰ ॥
 যতপি হোৱয় নৰ ধনধান্য হীন ।
 বৈবাগে স্বধৰ্ম্ম তবু নেড়িব প্ৰবীন ॥
 ভ্ৰমবশে হয় যদি পাপ সংঘটন ।
 ভবিষ্যতে সাবধান হব সাধুজন ॥
 যেহি ভাৱে সকলোৰ সুমঙ্গল হয় ।
 সিমতে থাকিব নৰ এড়ি নিন্দাভয় ॥
 মূৰ্খজনে আসি যদি বোলে কুবচন ।
 ক্ষমতা থাকিও ক্ষমা কৰিব সুজন ॥
 দ্ৰষ্টতো নকৰি দুফট সাধু ব্যবহাৰে ।
 নত্যাষ কৰিব নত্ৰবাক্যে সবাকাৰে ॥
 তবু যদি কৰে পাপী পাপ আচৰণ ।
 আপনাৰ দোষে হৈব আপুনি নিধন ॥
 ধৰ্ম্ম কৰ্ম্ম নেজানিয়া সাধুজন প্ৰতি ।
 বিপক্ষ কৰিলে হয় নিশ্চয় দুৰ্গতি ॥
 অসৎ লোকৰ জন্ম জগতে বিফল ।
 পৃথিবীৰ ভাৱ মাত্ৰ নাই কোনো ফল ॥

গৰ্ব অহঙ্কাৰে মত্ত আত্মগ্লাঘা বৰ ।
 সৰ্প তুল্য লোকে দেখি তাক কৰে দৰ ॥
 নিজৰ প্রশংসা আৰু পৰনিন্দা নাই—।
 একপ সংসাৰে লোক নিমিলে সদাই ॥
 মায়ায় আবৃত নৰ তদ্বজ্ঞান হীন ।
 সিকাৰণে দেখি সদা বাতুলৰ চিন ॥
 পৰহিংসা পৰনিন্দাতেসে তৃপ্তিমন ।
 নিচিনে আপোন পৰ অজ্ঞান কাৰণ ॥
 যদি অনুতাপ কৰে দুৰ্দ্ধৰ্ম আচৰি ।
 ভবিষ্যতে থাকে সদা মন স্থিৰ কৰি ॥
 দানপুণ্য কৰে পূজে ইষ্ট গুৰুজন ।
 তেৰে তাৰ সেহি পাপ হোৱয় মোচন ॥
 দোষৰ আধাৰ লোভ পতনৰ ঘাই ।
 জানি সাধুজনে এড়ে তাক ভয় পাই ॥
 অজ্ঞানী সকল মাত্ৰ তাত বভ হয় ।
 পদে পদে তাৰ ফলে যাতনা ভুঞ্জয় ॥
 অনন্তৰে শুনা কথা পাণ্ডুবংশধৰ ।
 পূৰ্ণ কথা শুনি হৰ্ষমানে মুনিবৰ ॥
 ব্যাধক কৰিল প্রশ্ন শুনা জ্ঞানশালী ।
 সাধুতা লভয় নৰ কোন কৰ্ম পালি ॥
 কোনকপে মোৰ সেহি শক্তি লাভ হয় ।
 কুপা কৰি কোৱা মোৰ গুচোক সংশয় ॥

দ্বিজৰ আগ্ৰহ দেখি ব্যাধ মহামতি ।
 ধীৰে ধীৰে নিবেদিল স্থিৰ কৰিমতি ॥
 দান যজ্ঞ তপস্যাদি বেদ সত্য বল ।
 এহি পঞ্চ কৰ্ম্ম শিফটাচাৰৰ সম্বল ॥
 কাম ক্ৰোধ লোভ মোহ দম্ব অহঙ্কাৰ ।
 হিংসা দ্বেষ কপটতা আদি অত্যাচাৰ ॥
 বশীভূত কৰি ৰাখে যিটো মহাজন ।
 এহি মোক্ষধৰ্ম্ম বুলি মানৈ সৰ্ববক্ষণ ॥
 সেহিসৰ সাধু জানা মহা পূণ্যবান ।
 সিসৰ দৰ্শনে পাপ হোৱয় নিৰ্য্যান ॥
 জানি শিফটগণে আক সদা প্ৰাণপণে ।
 যতনে আচৰি ধন্য হয় ত্ৰিভুবনে ॥
 সাধু ব্যৱহাৰে যত কৰ্ম্ম কৰে নৰ ।
 এহিসে প্ৰকৃত ধৰ্ম্ম সমস্ত লোকৰ ॥
 বেদৰ বহন্ত্য সত্য শুনা মহামতি ।
 সত্যৰ বহন্ত্য দম ধৰ্ম্ম গুঢ় অতি ॥
 দমৰ বহন্ত্য ত্যাগ বেদৰ বচন ।
 ইমকল গুৰু শিফটাচাৰৰ লক্ষণ ॥
 ত্যাগ গুণ নাথাকিলে দম নাথাকয় ।
 দম নাথাকিলে সত্য ভয়ে দূৰ হয় ॥
 সত্যৰ সঙ্গতি বিনা বেদৰো নিষ্ফল ।
 হেন জানি সব গুণ ৰাখিব সজ্জন ॥

গৰ্ব অহঙ্কাৰে মন্ত আত্মশ্লাঘা বৰ ।
 সৰ্প তুল্য লোকে দেখি তাক কৰে দৰ ॥
 নিজৰ প্রশংসা আৰু পৰনিন্দা নাই—।
 একপ সংসাৰে লোক নিমিলে সদাই ॥
 মায়ায় আবৃত নৰ তত্ত্বজ্ঞান হীন ।
 সিকাৰণে দেখি সদা বাতুলৰ চিন ॥
 পৰহিংসা পৰনিন্দাতেসে তৃপ্তিমন ।
 নিচিনে আপোন পৰ অজ্ঞান কাৰণ ॥
 যদি অনুতাপ কৰে দুষ্কৰ্ম্ম আচৰি ।
 ভবিষ্যতে থাকে সদা মন স্থিৰ কৰি ॥
 দানপূণ্য কৰে পূজে ইষ্ট গুৰুজন ।
 তেবে তাৰ সেহি পাপ হোৱয় মোচন ॥
 দোষৰ আধাৰ লোভ পতনৰ ঘাই ।
 জানি সাধুজনে এড়ে তাক ভয় পাই ॥
 অজ্ঞানী সকল মাত্ৰ তাত বত হয় ।
 পদে পদে তাৰ কলে যাতনা ভুঞ্জয় ॥
 অনন্তৰে শুনা কথা পাণ্ডুবংশধৰ ।
 পূৰ্ণ কথা শুনি হৰ্ষমনে মুনিবৰ ॥
 ব্যাধক কৰিল প্রশ্ন শুনা জ্ঞানশালী ।
 সাধুতা লভয় নৰ কোন কৰ্ম্ম পালি ॥
 কোনকপে মোৰ সেহি শক্তি লাভ হয় ।
 কৃপা কৰি কোৱা মোৰ শুছোক সংশয় ॥

দ্বিজৰ আগ্ৰহ দেখি ব্যাধ মহামতি ।
 ধীৰে ধীৰে নিবেদিল স্থিৰ কৰিমতি ॥
 দান যজ্ঞ তপস্শ্চাদি বেদ সত্য বল ।
 এহি পঞ্চ কৰ্ম্ম শিষ্টাচাৰৰ সম্বল ॥
 কাম ক্ৰোধ লোভ মোহ দম্ব অহঙ্কাৰ ।
 হিংসা দ্বেষ কপটতা আদি অত্যাচাৰ ॥
 বশীভূত কৰি বাখে যিটো মহাজন ।
 এহি মোক্ষধৰ্ম্ম বুলি মানৈ সৰ্বক্ষণ ॥
 সেহিসব সাধু জানা মহা পুণ্যবান ।
 সিসব দৰ্শনে পাপ হোৱয় নিৰ্য্যান ॥
 জানি শিষ্টগণে আক সদা প্ৰাণপণে ।
 যতনে আচৰি ধন্য হয় ত্ৰিভুবনে ॥
 সাধু ব্যৱহাৰে যত কৰ্ম্ম কৰে নৰ ।
 সেইসে প্ৰকৃত ধৰ্ম্ম সমস্ত লোকৰ ॥
 বেদৰ বহস্ম সত্য শুনা মহামতি ।
 সত্যৰ বহস্ম দম ধৰ্ম্ম গুট অতি ॥
 দমৰ বহস্ম ত্যাগ বেদৰ বচন ।
 ইমকল গুৰু শিষ্টাচাৰৰ লক্ষণ ॥
 ত্যাগ গুণ নাথাকিলে দম নাথাকয় ।
 দম নাথাকিলে সত্য ভয়ে দূৰ হয় ॥
 সত্যৰ সঙ্গতি বিনা বেদৰো নিফল ।

নাস্তিক অসদাচারো পাপিষ্ঠ অজ্ঞান ।

ইসবৰ সঙ্গ সদা এড়ে জ্ঞানবান ॥

জ্ঞানীৰ শুশ্রূষা কৰি ধৰ্ম্য পথ ধৰি ।

দুৰ্লভ্য সংসাৰ সিন্ধু সূথে যাই তৰি ॥

হিংসা শূন্য সত্য বৃত্তি হিত জগতৰ ।

ইহাতেই ধৰ্ম্য কৰ্ম্ম থাকে নিবন্তৰ ॥

ন্যায় পথে স্বৰ্গপথ সদা সুখময় ।

অসৎ কৰ্ম্মেই নৰ্ক জানিবা নিশ্চয় ॥

যাৰ শৰীৰত নাই ক্ৰোধ অহঙ্কাৰ ।

কপট মাৎসৰ্য্য আৰু হিংসা অত্যাচার ॥

ত্রিবিছায় বিজ্ঞ যাৰ সবল প্রকৃতি ।

দেৱগুৰু অতিথিত নুগুছে ভকতি ॥

জিতেন্দ্ৰিয় সত্যবাদী সত্য পৰায়ণ ।

ইসকল গুৰু শিষ্টাচারৰ ভূষণ ॥

ইসৰ গুণৰে যাৰ দেহ শোভা অতি ।

সিসৰ সমর্থ হয় স্বৰ্গৰ বসতি ॥

বেদৰ বিহিত আৰু ধৰ্ম্ম শাস্ত্ৰ তত্ত্ব ।

শিষ্টাচার আদি তিনি শিষ্টগণ মত ॥

বিছাগুণে অলঙ্কৃত বাহ্যৰ শৰীৰ ।

জ্ঞান দান কৰে তীৰ্থে যিটো ধৰ্ম্মবীৰ ॥

ক্ষমা দয়া সবলতা শুদ্ধ সদাচার ।

সৰ্ববভূতে দয়া মনে হিংসা নাহি যাৰ ॥

সাধু সজ্জনত যাব অচলা ভকতি ।
 শুভাশুভ বুজি কবে কর্মক্ষেত্রে গতি ॥
 ন্যায়বান গুণবান পবহিতে বত ।
 সত্ পথাবলম্বী দাতা উদার সতত ॥
 দীনজন বন্ধু সর্বকালে সমভাব ॥
 সাধু জন প্রিয় যাব নিশ্চল স্বভাব ॥
 ইসকল ইহকালে থাকি আনন্দত ।
 পবকালে সুখে স্থান পায় বৈকুণ্ঠত ॥
 প্রাণান্তেও নিচিন্তয় পব অপকার ।
 শক্তিমতে দান সত্য বাথে আপোনার ॥
 এহি তিনি মূলধর্ম বোলে সাধুগণ ।
 যতনে বাখিবা আক কবি প্রাণপণ ॥
 ধর্মতত্ত্ব কথা ইটো শুনা নবচয় ।
 যাহার আশ্রয়ে লোক সংসার তবয় ॥
 নশ্বর সুখত মজি নুগুণি মরণ ।
 নাহি কবা কিকারণে অমূল্য জীবন ॥
 দুর্লভ মানব জন্ম কত ভাগ্যে পাই ।
 বৃথায় ইহেন কাল হাততে হবাই ॥
 জানি সর্বজনে পূণ্যপথ সাব কবি ।
 সদা অভ্যাসিবা বঙ্গে দিবস শরবরী ॥
 হৃদয়ে হবিক সদা বাখিবা যতনে ।
 সুখে দুখে সঙ্গী যিটো জীবন মরণে ॥

তান্তবিনে প্রিয় কোনো নাই মনুষ্যৰ ।

বামকৃষ্ণ বুলি কৰা সার্থক জন্মৰ ॥

দুলাড়ি ।

আত অনন্তৰে

পৰম সাদৰে,

মার্কণ্ডেয় মহাঋষি ।

কথা সাবোন্তৰ,

প্রিয় জগতৰ,

বুলিল বঙ্গে ইৰিষি ॥

শুনা যুধিস্থিৰ

কৰি মন স্থিৰ,

ব্যাধহৃত অনন্তৰ ।

ধাৰিক বোলন্ত

মোৰ কৰ্ম্ম যত

দেখি অতি গুৰুন্তৰ ॥

কিন্তু দ্বিজবৰ,

বিধিবল ধৰ,

যেন কৰ্ম্ম ফল যাৰ ।

নাহিকে সংশয়,

ভুঞ্জিব নিশ্চয়,

নিবাৰিব সাধ্য কাৰ ॥

পূৰ্ব কৰ্ম্ম মত

ভুঞ্জো অতিবত,

মনে মোৰ তৃপ্তি নাই ।

সত পথ ধৰি,

যাওঁ আক এড়ি,

চিন্তিছো সদা উপায় ॥

কিন্তু বিধিবাম

পূৰ্ণ নোহে কাম,

কৰিব নোৱাৰো ত্যাগ ।

সদা ধৈর্য্য ধরি থাকো বঙ্গ করি,
ভুক্তিয়া কন্য বিপাক ॥

ভক্ষ মনুষ্যৰ উদ্ভিদ নিকৰ,
পশুপক্ষী মৎস্যগণ ।

বিহিত বেদৰ আছে পূর্ববাপৰ,
ভৃগু পারে সর্বজন ॥

কিন্তু তপোধন যত প্রাণীগণ,
বিনা দোষে মৰা যায় ।

স্নেহ নয়নৰে যদি দৃষ্টি করে,
বক্ষা পৰে সমুদাই ॥

সুখ দুখ জ্ঞান, সবাবো সমান,
জীৱমানে সংসাৰৰ ॥

নিবীহ জীবৰ স্নেহ শূন্য নৰ
বধ করে নিবন্তৰ ॥

আপোনার গাত করি অস্ত্রাঘাত,
যেহি মতে দুখ পায় ।

সবাবো সিমত কষ্ট শরীৰত,
দেখা চিন্তা করি চায় ॥

সকলো জীবৰ, করি শ্রেষ্ঠত্ব,
দিয়া বল বুদ্ধি জ্ঞান ।

ইটো জগতৰ, হিতার্থে করিল
মনুষ্যক নিৰমাণ ॥

তান্ত্রবিনে প্রিয় কোনো নাই মনুষ্যৰ ।

বামকৃষ্ণ বুলি কৰা সার্থক জন্মৰ ॥

দুঃলভি ।

আত অনন্তৰে পৰম সাদৰে,

মার্কণ্ডেয় মহাঋষি ।

কথা সাবোস্তব, প্রিয় জগতৰ,

বুলিল বজ্জৈ হৰিষি ॥

শুনা যুধিস্থিৰ কৰি মন স্থিৰ,

ব্যাধিস্তত অনন্তৰ ।

ঋষিক বোলন্ত মোৰ কৰ্ম্ম যত

দেখি অতি গুৰুস্তব ॥

কিন্তু দ্বিজবৰ, বিধিবল ধৰ,

যেন কৰ্ম্ম ফল যাব ।

নাহিকে সংশয়, ভুঞ্জিব নিশ্চয়,

নিবাৰিব সাধ্য কাৰ ॥

পূৰ্বৰ কৰ্ম্ম মত ভুঞ্জো অতিবত,

মনে মোৰ তৃপ্তি নাই ।

সত পথ ধৰি, যাওঁ আক এড়ি,

চিন্তিছো সদা উপায় ॥

কিন্তু বিধিবাম পূৰ্ণ নোহে কাম,

কৰিব নোৱাৰো ত্যাগ ।

সদা ধৈর্য্য ধরি থাকো বঙ্গ করি,
ভুঞ্জিয়া কন্ম বিপাক ॥

ভক্ষ মনুষ্যৰ উদ্ভিদ নিকৰ,
পশুপক্ষী মৎস্যগণ ।

বিহিত বেদৰ আছে পূর্ববাপৰ,
তৃপ্তি পারে সৰ্বজন ॥

কিন্তু তপোধন যত প্রাণীগণ,
বিনা দোষে মৰা যায় ।

স্নেহ নয়নৰে যদি দৃষ্টি কৰে,
বক্ষা পৰে সমুদাই ॥

সুখ দুখ জ্ঞান, সবাবো সমান,
জীৱমানে সংসাৰৰ ॥

নিবীহ জীৱৰ স্নেহ শূন্য নৰ
বধ কৰে নিবন্তৰ ॥

আপোনাৰ গাত কৰি অস্ত্রাঘাত,
যেহি মতে দুখ পায় ।

সবাবো সিমত কষ্ট শৰীৰত,
দেখা চিন্তা কৰি চায় ॥

সকলো জীৱৰ, কৰি শ্রেষ্ঠতৰ,
দিয়া বল বুদ্ধি জ্ঞান ।

ইটো জগতৰ, হিতার্থে কৰিল
মনুষ্যক নিৰমাণ ॥

সাত্বিক লোকব মাংস ভোজনব,
নাই কোনো প্রয়োজন ।

সকলো জীবত দেখিব ব্রহ্মক,
ইন্দ্রিয় করি দমন ॥

প্রায় নবচয় মোহে মুগ্ধ হৈ,
নিজ তৃপ্তি বাঞ্ছি মনে ।

জীবে দয়াধর্ম্য এড়িয়া অধর্ম্য,
আচরয় সর্ববন্ধণে ॥

একপ আচার, হৈলে তাসম্ভাব,
পশু সমে ভেদ নাই ।

বাঘ সিংহ সেন, আদি প্রাণী যেন,
ছল পালে ধরি খাই ॥

দয়া সম ধর্ম্য পবম উত্তম,
ধর্ম্য নাই সংসারত ।

যাব বলে নব এড়ি কলেবর,
স্থখে থাকে বৈকুণ্ঠত ॥

অহিংসা পবম, নবর ধবম
বেদে কয় মুনিবর ।

ব্রহ্ম অংশী প্রাণী, দেখা মনে জানি
নাই একো ভিন্ন ভব ॥

কিন্তু বেদবানী বোলে সাধু জ্ঞানী,
যজ্ঞ শ্রীক্ষে মাংস ভাল ।

নিষ্কামী কৰ্ম্মত, শুভফল যত,
সদা পায় নবগণ ।

সিহেতু সদাই হৰিক ধিয়াই,
কাৰ্য্য কৰো সমৰ্পণ ॥

আপোন স্বধৰ্ম্ম ভাবি মোক্ষকৰ্ম্ম,
বাখো সদা প্রাণপণে ।

পূৰ্ব্ব কৰ্ম্মফল বুলি মহাবল,
থাকো অতি বজ্রমনে ॥

এড়িলে স্বধৰ্ম্ম হোৱয় অধৰ্ম্ম,
লোক নিন্দা সৰ্ব্বদায় ।

স্বধৰ্ম্ম বাখিলে, মহাভাগ্য মিলে,
হেলায় হৰিক পায় ॥

পাপ পূণ্যফল, ভুঞ্জয় সকল,
নহয় তাৰ খণ্ডন ।

ধৰ্ম্মশাস্ত্ৰে বিধি, আছন্ত নিকপি,
চাই দেখা তপোধন ॥

স্বধৰ্ম্ম আচৰি, দিবস শৰ্ব্বৰী
সেহি জনে ঋযিৱায় ।

আছো চিৰকাল, কৰি সমজ্ঞান,
সৰ্ব্বভূতে আত্মপ্রায় ॥

দেৱতা অতিথি, গুৰুত ভকতি,
বাখো মনে নিবন্তৰ ।

পৰ হিতে বত থাকো সাধ্য মত,
সত্য পথে দ্বিজবৰ ॥

হিংসা কপট নাহিকে মনত
নাই গর্ব অহঙ্কার ।

পৰনিন্দা বাদ, নাই ঋষিৰাজ
মনে মাত্র হবি সাধ ॥

বোলে নবগণ, অতি বিতোপন,
কৃষি কর্ম জগতত ।

তাতে পাপ বর দেখা দ্বিজবর
কত হয় প্রাণী হত ॥

ধান্য আদি কবি দেখা গুটি ধরি,
সমুদায় প্রাণী মত ।

তাক যদি চায় মনুষ্যে নাথায়,
প্রাণবন্ধ নপৰয় ॥

কল বৃক্ষ লতা আদি যত দেখা
সকলোরে আছে প্রাণ ।

জীবন মরণ, যেন প্রাণীগণ,
দেখোতে সবে সমান ॥

চৈতন্য জীবন মাংস ভুঞ্জি নব,
যদিও তৃপ্তি পাই ।

ভাবি আত্মাসম, কবিলে বজ্জন,
তা'র সম ধন্য নাই ॥

নিকামী কস্মত, শুভফল যত,
সদা পায় নবগণ ।

সিহেতু সদাই হরিক ধিয়াই,
কার্য কবো সমর্পণ ॥

আপোন স্বধর্ম ভাবি মোক্ষকর্ম,
বাখো সদা প্রাণপণে ।

পূর্ব কস্মফল বুলি মহাবল,
থাকো অতি বঙ্গমনে ॥

এড়িলে স্বধর্ম হোরয় অধর্ম,
লোক নিন্দা সর্বদায় ।

স্বধর্ম বাখিলে, মহাভাগ্য মিলে,
হেলায় হরিক পায় ॥

পাপ পূণ্যফল, ভুঞ্জয় সকল,
নহয় তাব খণ্ডন ।

ধর্মশাস্ত্রে বিধি, আছন্ত নিকপি,
চাই দেখা তপোধন ॥

স্বধর্ম আচরি, দিবস শর্ববরী
সেহি জন্তে ঋষিবার ।

আছো চিবকাল, কবি সমজ্ঞান,
সর্বভূতে আত্মপ্রায় ॥

দেবতা অতিথি, গুরুত ভকতি,
বাখো মনে নিবন্তর ।

পৰ হিতে বত থাকো সাধ্য মত,
সত্য পথে দ্বিজবৰ ॥

হিংসা কপট নাহিকে মনত
নাই গৰ্ব অহঙ্কাৰ ।

পৰনিন্দা বাদ, নাই ঋষিৰাজ
মনে মাত্ৰ হৰি মাৰ ॥

বোলে নরগণ, অতি বিতোপন,
কৃষি কর্ম জগতত ।

তাতো পাপ বর দেখা দ্বিজবর
 কত হয় প্রাণী হত ॥

ধান্য আদি কবি দেখা গুটি ধরি,
সমুদায় প্রাণী মত ।

তাক যদি চায় মনুষ্যে নাথায়,
প্রাণবন্ধ। নপৰয় ॥

কল বৃক্ষ লতা আদি যত দেখা
সকলোরে আছে প্রাণ ।

জীবন মরণ, যেন প্রাণীগণ,
দেখোতে সবে সমান ॥

চৈতন্য জীবৰ মাংস ভুক্তি নৰ,
যদিও তৃপ্তি পাই।

ভাবি আত্মাসম, কবিলে বর্জজন,
তার সম ধর্ম্য নাই ॥

কৰ্ম ঈশ্বৰৰ বুজা গুৰুতৰ,
প্রানীয়েই প্রানীক খাই।

দেখা মৎস্যগণ, ভুঞ্জি জ্ঞাতিগণ,
পৰম আনন্দ পাই ॥

পশু পশু খৰি খায় বজ্জ কৰি,
 পক্ষীৰ পক্ষী ভক্ষণ ।

সিংহ ব্যাঘ্রচয়, আনন্দে ভুঞ্জয়,
আপোনাৰ পুত্ৰগণ ॥

হিংসা শূন্য প্রাণী নাই মহামানী,
দেখা চিন্তা করি চাই ।

অজ্ঞানভে কত হয় জীব হত
বন্ধাব নাহি উপায় ॥

এহি কপে নব পাপৰ হাতৰ
সমূলে কোনো নেডায় ।

স্বধর্ম্য আচরি যদি ভজে হরি
সবে পাপ নাশ যায় ॥

জানি নবগণ, এড়ি আনমন;
সত্য ধর্ম্য সাধ কবি।

জগত জীবন,
ভজা হৃদয়ত ধৰি ॥

দেব নাৰায়ণ,

হবিত বিনাই গতি নাই নাই,
জানি এড়া আন কাম ।

ছিন্দি মোহ জৰি

চিন্ত দূঢ় কৰি

মুখে বোলা বাম বাম ॥

পদ ।

অনন্তবে দয়াবশে মার্কণ্ডেয় ধীৰ ।

ৰাজ্যক বোলন্ত শুনা বাপু যুধিস্থিৰ ॥

ঋষিক সাদৰি বোলে ব্যাধ মহামতি ।

স্পৰ্শাস্পৰ্শ ভক্তভক্ত শুনা যেন বীতি ॥

হিত অৰ্থে ভকতৰ পূৰ্বে নাৰায়ণ ।

নিজ মুখে ইটো কথা কৰিল বৰ্ণন ॥

সেহি কথা এক চিতে শুনা মুনিবৰ ।

পৰম মধুৰ বাণী হৰিৰ মুখৰ ॥

বাসী পচা অৰ্ক সিদ্ধ আদি অন্তৰ্য ।

ভুঞ্জিলে মানব জানা অধোগামী হয় ॥

পৰৰ আৰ্জিত অন্নে কটায় জীবন ।

হৰিৰ দ্ৰোহিয়া বুলি জানিবা সিজন ॥

বমণী সন্তোগ কৰি অশুদ্ধ শৰীৰে ।

কিবা বজ্রশূলা নাৰী স্পৰ্শ কৰি নৰে ॥

নতু মৰা শৰ দেখি নকৰিয়া স্নান ।

হৰিক সেবিলে পায় নবকত স্থান ॥

নীল কৃষ্ণবৰ্ণ কিবা লোহিত বসন ।

পিঙ্কিয়া যিজনে সেবে হৰিৰ চৰণ ॥

হৰি সেৱা সময়ত আন কথা কয় ।
 অস্পৃশ্য বস্তুক চুই স্নান নকৰয় ॥
 বিৰক্তি ভাৱেৰে যিটো হৰিক ধিয়াই ।
 এই সব লোকে পায় নবকত ঠাই ॥
 অবিহিত পুণ্যকৰ্মে যিটো দিয়ে মন ।
 সিসৰে ভুঞ্জয় পাপ নাহিকে খণ্ডন ॥
 হৰিৰ প্ৰতিমা আৰু শাস্ত্ৰ ভাগৱত ।
 অন্ধকাৰে পৰশিলে পৰয় পাপত ॥
 বাসী বস্ত্ৰ পিন্ধি যিটো হৰি পূজা কৰে ।
 মনৰ নাথাকে স্থিৰ পাপ কৰ্ম্ম স্মৰে ॥
 হৰি সেৱা বিনা যিটো কৰয় ভক্ষণ ।
 ভোজনান্তে সেৱে গৈয়া বিষ্ণুৰ চৰণ ॥
 বস্ত্ৰী চুই মূৰ্ত্তী স্পৰ্শ কৰে অনন্তৰ ।
 কিবা স্নানাপান কৰি বিষ্ণু পূজে নৰ ॥
 দেৱ গুৰু নিদি কৰে নৱান্ন ভোজন ।
 পৰবস্ত্ৰ পিন্ধি সেৱে হৰিৰ চৰণ ॥
 তৈল ঘসি বিনা স্নানে মূৰ্ত্তী স্পৰ্শ কৰে ।
 ইসৰ পাতকী মুনি নবকত পৰে ॥
 দবা ভেৰী শব্দ বিনা হৰি মন্দিৰৰ ।
 ঘাৰ উদঘাটন কৰি বিষ্ণু পূজে নৰ ॥
 গন্ধ পুষ্প নিদি যদি ধূপ কৰে দান ।
 ইসৰ লোকৰ হয় নবকত স্থান ॥

আৰু শুনা ইন্দ্ৰিয়ৰ ছয়া ক্ৰীতদাস ।
 যি ভাবে বিপথে নব পূৰ্ণ কৰে আশি ॥
 পৰন্তী বজম্বলা বমণী গমন ।
 দান দিয়া পুনঃ যিটো কৰয় গ্ৰহণ ॥
 প্ৰথমে গ্ৰহণ কৰি কামিনীক নব ।
 দ্বেষবশে এড়ে শেষে ক্ৰোধ ভয়ঙ্কৰ ॥
 সমাজত থাকি নিজ পৰ ভেদ কৰে ।
 কামাতুৰ ছয়া ভ্ৰাতৃ বন্ধু পত্নী হৰে ॥
 কোনো বস্তু ভাগ কালে নিজপৰ বাছে ।
 সভা মাজে পক্ষ হয় স্বার্থ যাত আছে ॥
 এজনক দিম বুলি দুহিতা বিজন ।
 বাক্য এড়ি অশ্রু কৰে কৰে সমৰ্পণ ॥
 চতুৰ্দশী আমা পূৰ্ণিমাৰ্হি অৰ্ঘ্যমীত ।
 সংক্ৰান্তিতো নাৰী সঙ্গ নকৰে স্থলিত ॥
 শ্ৰাদ্ধ দিনে উপবাসে কিবা ব্ৰত ধৰি ।
 বমণীৰ সঙ্গে বন্ধে পাপ কৰ্ম্ম কৰি ॥
 গুৰুপত্নী পুত্ৰবধূ নৃপতিৰ বাণী ।
 বিধবা ব্ৰাহ্মণ পত্নী আৰু মাতুলানী ॥
 ইসৰ গমনে যিটো হয় আনন্দিত ।
 চুৰি হিংসা কৰি যাৰ শান্ত হৈ চিত ॥
 ব্ৰত ত্যাগী ধৰ্ম্ম ত্যাগী সুৰাপায়ীগণ ।
 ইসকল মহাপাপী বোলে সাধুজন ॥

ইসৰ বিচাৰি যিটো কৰে ব্যবহাৰ ।
 সিজন হৰিৰ প্ৰিয় দ্বিজৰ কুমাৰ ॥
 ধৰ্ম্মতত্ত্ব পদ ইটো শুনা সৰ্ববজন ।
 পূণ্যপথ এড়ি কাৰো নাহিকে ভৱণ ॥
 জানি দৃঢ়মনে সবে ধৰ্ম্ম সাৰ কৰা ।
 অসৎ প্ৰবৃত্তি যত দূৰে পৰিহৰা ॥
 চিৰকাল বন্ধু বিষ্ণুপদ হৃদে ধৰি ।
 আনন্দেৰে সৰ্ববজনে বোলা হৰি হৰি ॥৭০

পদ ।

অনন্তৰে ধৰ্ম্মবন্ত মুকণ্ড নন্দন ।
 নৃপতিক চাই পুনঃ বুলিল বচন ॥
 শুনা বাপু ধৰ্ম্মৰাজ পাণ্ডুকুল পতি ।
 অনন্তৰে বোলে কিবা ব্যাধ মহামতি ॥
 ঋষিক বোলন্ত ব্যাধমৃত অনন্তৰ ।
 নবৰ পতন পথ শুনা দ্বিজবৰ ॥
 অনেক বিষয়ে মন্ত অহঙ্কাৰীগণ ।
 বীৰদৰ্পে জগতক কৰে ভৃগুসম ॥
 কোনো বোলে মোৰ সম আছে কোন জন ।
 বিছাৰুকি বলে মই অতি বিচক্ষণ ॥
 কোনো বোলে ক্ষমতাৰ মোৰ সম নাই ।
 কোনো বোলে মোৰ কীৰ্ত্তি ঘোষে ঠাই ঠাই ॥

কোনো বোলে ময় বৰ বংশ মৰ্য্যদাত ।
 কোনো বোলে মোকে খাটে লোক অসংখ্যাত ॥
 কোনো বোলে নাই মোৰ সম ধন ধান ।
 কোনো বোলে সৰ্বলোকে কৰে মোক মান ॥
 কোনো বোলে জ্ঞানধৰ্ম্মে মোৰ সম নাই ।
 কোনো বোলে আছো ময় ধৰ্ম্মতে সদাই ॥
 কোনো বোলে কাক ময় কৰিবোহো মান ।
 বলে বীৰ্য্যে কোন আছে আমাৰ সমান ॥
 কোনো বোলে ময় বৰ বাজাৰ কিঙ্কৰ ।
 কোনো বোলে স্বাধীনতা মোৰ মান্যবৰ ॥
 কোনো বোলে তীৰ্থস্থানি পৃথিবী ভিতৰ ।
 দান পূণ্য কৰি আমি আছো বহুস্তৰ ॥
 কোনো বোলে কুলে নাই আমাসাত বৰ ।
 সিকাৰণে মানে মোক লোক নিবস্তৰ ॥
 যাৰ যত শক্তি বল ঐশ্বৰ্য্য বিভূতি ।
 হৰিৰ কৃপায় লভি হোৱয় বিজ্ঞতি ॥
 আপোনাৰ বল বীৰ্য্য আপুনি বন্ধানে ।
 হৰিৰ কৰুণা বুলি কাচিতো না মানে ॥
 সিসবৰ শূনি হেন বুখা অহঙ্কাৰ ।
 মনে মনে হাস্য কৰে জগত আধাৰ ॥
 অসহ কৰ্ম্মক যেবে পূৰ্ণ কৰে নৰ ।
 সেহিবেলা গৰ্ব্বচূৰ কৰে দামোদৰ ॥

হিৰণ্যকশিপু বীৰ দীতিৰ নন্দন ।
 যাহাৰ প্ৰতাপে কাম্পে ইতিনি ভুবন ॥
 গোব্ৰাহ্মণ সন্ত সাধু সুবৰ্গণ যত ।
 পীড়িলেক পাপমতি তেজৰ বলত ॥
 সবাকো কৰিলে জয় বলে মহাবল ।
 দৰ্পহাৰী বিভূ তাৰ দিলে প্ৰতিফল ॥
 ভুবন বিজয়ী বীৰ লঙ্কাৰ বারণ ।
 যাৰ নাম শুনি কাম্পে সুবাসুবৰ্গণ ॥
 দেৱতা গণকো আনি কৰিল কিঙ্কৰ ।
 তেজ বলে পাপ পুণ্য নামানে বৰবৰ ॥
 বামৰ ভাৰ্য্যাকো হৰি নিলে বন্ধপতি ॥
 বামাৱণ চাই দেখা তাহাৰ দুৰ্গতি ॥
 ৰাজ চক্ৰবৰ্ত্তী বীৰ সিংহ শিশুপাল ।
 হৰিকো নামানে যাৰ বিক্ৰম বিশাল ॥
 মনুষ্যক জিনিলেক তেজৰ বলত ।
 বিষ্ণুৰ হাতত তাৰ বুদ্ধি ভৈল হত ॥
 মহা অভিমানী দেখা কুকুল পতি ।
 বলৰ দৰ্পত যাৰ ছল ভৈল মতি ॥
 দেৱ দ্বিজ শুক বাক্য কৰি অনাদৰ ।
 শেষফল শুনি আছা কোবৰ্গণৰ ॥
 এই যত ৰাজাগণ বীৰেন্দ্ৰ কেশৰী ।
 তাসম্বাৰো গৰ্ববচুৰ কৰিলন্ত হৰি ॥

- বুথা অভিমান হীন বীৰ্য্য মনুষ্যব ।
- হবিষ কটাক্ষে হোৱে ক্ষণেকে অস্তব ॥
- হবিষে সে অংশীভূত যত প্রাণীগণ ।
- ঘৃণাকৰা সিসবক অধৰ্ম্ম লক্ষণ ॥
- মূৰ্খ নাথাকিলে শোভা না পাই বিদ্বান ।
- নিৰ্ধনী নহলে ধনী ক'ত পায় মান ॥
- অজ্ঞানী নহলে জ্ঞানীক কোনে গণ্য কৰে ।
- দূৰ্ব্বলী নহলে বলীৰ নাম কোনে স্মৰে ॥
- এহি মতে উচ্চ নীচ ভাগ ভাগ কৰি ।
- পালিছে সংসাৰ হবি নিৰাপদ কৰি ॥
- নীচ বুলি ঘৃণা যদি কৰে উচ্চ জনে ।
- তাৰ বিনে অঙ্গহীন ভাবি চোৱা মনে ॥
- নীচ নাথাকিলে উচ্চ জানিবা অসাৰ ।
- জীৱ হীন দেহ যেন মনুষ্য আকাৰ ॥
- বিচাৰিলে বৰ সৰু অঙ্গ শৰীৰৰ ।
- নিবিচাৰি আপোনাকে দেখে ভিন্নপৰ ॥
- যদিও নিকৃষ্ট অঙ্গ দেহৰ চৰণ ।
- তথাপি নহলে সিও বিফল জীবন ॥
- একে শৰীৰতে লগা অঙ্গ সমুদাই ।
- তুচ্ছ কৰি বৰ হোৱা কোনো ফল নাই ॥
- চৰণৰ কৰ্ম্মকৰা অসমর্থ শিৰ ।
- মুণ্ডৰ কৰ্ম্মতো পদ দেখি চক্ষু স্থিৰ ॥

হস্তৰ কৰ্ম্যত যদি শ্ৰেষ্ঠ অঙ্গ জানি ।
 মন্তুক নিযুক্ত কৰা সমাদৰে আনি ॥
 নাম মাত্ৰ বৰ তাৰ সেহি গুণ নাই ।
 লৌহৰ কৰ্ম্যত মুক্তা যেন শোভা পাই ।
 হীৰা মুক্তা শ্ৰেষ্ঠ ধাতু সৰাৰ আদৰ ।
 কৰ্ম্যভেদে সিও হয় অকৰ্ম্যণ্য বৰ ॥
 কাৰ্য্য বুজি সবে উচ্চ সবে নীচ হয় ।
 বিবেক আশ্ৰয়ে সিটো গুছয় সংশয় ॥
 যাৰ যত শক্তি বল কৃপা ঈশ্বৰৰ ।
 তাহাৰ কটাক্ষে হয় নগণ্যে অন্তৰ ॥
 তাহাতে প্ৰমত্ত ছয়া বলৰ দৰ্পত ।
 অবোধ মানবগণ উন্মত্ত সতত ॥
 ছাঁয়া পুতলাক যেন আনি বাজীকৰ ।
 কৃত্ৰিম ভঙ্গিত মন মোহে মানবৰ ॥
 হৰিবেসে ছাঁয়া বাজী নশ্বৰ জগত ।
 অনুমাত্ৰো স্থিৰ নাই নাভাবে মনত ॥
 হৰিৰ সাধনা সিদ্ধ জানি তপোধন ।
 মনেকৰা অহঙ্কাৰ তুমি একজন ॥
 তোমা হৈতে শক্তিশালী আছে বহু নব ।
 প্ৰথমে প্ৰমান পালা সতীৰ ভেজৰ ॥
 দ্বিতীয়ত অধমবো ব্যবস্থা শুনিলা ।
 শামুকেও জন্মে মুক্তা শ্ৰীহৰিৰ লীলা ॥

অহঙ্কার মহাশত্রু মূল পতনৰ ।
 সকলোৱে তাক দেখি হোৱয় অস্তৰ ॥
 দান পূণ্য কৰি কৰে লোকত প্রচাৰ ।
 সকলো বিফলে যায় তারক্ষণে তাৰ ॥
 এই অৰ্থে শুনা এক পূৰ্ব ইতিহাস ।
 তোমাৰ আগত মুনি কৰিবো প্রকাশ ॥
 অতি ধৰ্ম্মশালী হৰিশ্চন্দ্র মহাৰাই ।
 যাহাৰ পূণ্যৰ কীৰ্ত্তি ব্যাপিত ধৰায় ॥
 প্রজায়ে সহিতে সিটো অযোধ্যা নগৰ ।
 স্বৰ্গপুৰে পূণ্যবলে নিলে নৃপবৰ ॥
 হেন ধৰ্ম্মবন্ত ৰাজা নাৰদ বচনে ।
 বখানিলে নিজ পূণ্য নাভাবিয়া মনে ॥
 সেই দোষে স্বৰ্গ হৈতে আসিয়া সমস্ত ।
 মধ্যস্থলে ৰহিলেক ছয়া পূণ্য হত ॥
 এহিমতে দৰ্পচূৰ কৰে দয়াময় ।
 নাজানি অজ্ঞানী তবু দিনে অন্ধ হয় ॥
 মহাকালে ধৰি খজে হাতত সদাই ।
 টানিয়াছে মনুষ্যক দিন খেণ চাই ॥
 কালৰ অধীন হেন মনুষ্য সবৰ ।
 অভিমান কৰা বৃথা সমস্তে নশ্বৰ ॥
 উদ্ধৱ সংবাদে হৰি জগত নিবাস ।
 ভক্তিৰ বহুস্ত তত্ত্ব কৰিলা প্রকাশ ॥

সমস্ত ভূতত মই আছো বর্তমান ।
 সবাকো তুষিবা সখী কৰি বিষ্ণুজ্ঞান ॥
 হেনতক পাছ কৰি অবিবেকী নৰ ।
 আপোন মহেশ্ব দেখাই বোলায় বৰ ॥
 হৰিৰ মায়ায় মন মুগ্ধ তাসম্ভাৰ ।
 সিহেতু আপুনি দ্রোহ চিন্তে আপোনাৰ ॥
 পৃথিবী ভিতৰে যিটো নৰৰ মধ্যত ।
 অতি গুণবন্ত নাই বিদ্বেষ মনত ॥
 একৰ ক্ষমতা গুণে শত শত নৰ ।
 মহাশাস্তি লভি সুখে বঞ্চে নিবন্তৰ ॥
 সৎকৰ্ম্মই মাত্র যাৰ জীবনৰ ব্রত ।
 আপোনাৰ মত স্নেহ সমস্ত লোকত ॥
 নিজৰ প্ৰাণকো তুচ্ছ কৰি যি সৰৰ ।
 পবোপকাৰ হেতু মন হয় অগ্ৰসৰ ॥
 সৰ্ব্ব শ্ৰেষ্ঠ ইমকল পৃথিবীৰ তৰী ।
 সার্থক কৰিল পৃথিবীত জন্মধৰি ॥
 সুগন্ধি কুসুম যেনে হয় প্ৰস্ফুটিত ।
 মন প্ৰাণ সকলোৰে কৰে আমোদিত ॥
 বুজিবৰ অৰ্থে সুগন্ধিতা গুণতাৰ ।
 লোকত প্ৰকাশ কৰা বিড়ম্বনা সাৰ ॥
 ধৰ্ম্মতক পদ ইটো শুনা সৰ্বজন ।
 মুঢ়ে বিৰচিলো হৰিপদে বাখিমন ॥

বড়া টুটা যত দোষ আছয় আমাব ।
 মূৰ্খবুলি ক্ষমি মোক কৰিবা নিস্তাৰ ॥
 পৰোপকাৰ মহাধৰ্ম্ম অপকাৰ পাপ ।
 অহঙ্কাৰে অধোন্নতি জন্মাই সন্তাপ ॥
 সকলোকে আদৰিবা বুলি আপোনাৰ ।
 হৰিবে সে অংশী জীব জানি শাস্ত্ৰ সাৰ ॥
 তাহাৰে সে পুত্ৰ নাতী আমি নৰ যত ।
 অজ্ঞানতা হেতু-লোকে দেখে নানা মত ॥
 পিতা মাতা ভাই বন্ধু সন্তান সন্ততি ।
 সবে মিলি কৰা তান্ত্ৰ একান্ত ভকতি ॥
 পৰম দয়ালু হৰি জগত ঈশ্বৰ ।
 সামান্য সেৱাতে তুষ্ট হৈব সন্তানব ।
 দাস বুলি কৃপা যদি কৰে কৃপাময় ।
 ব্রহ্মাৰো দুৰ্লভ পদ লভিবা নিশ্চয় ॥
 হেন জানি সৰ্ববজনে এড়ি আন মতি ।
 এক মনে কৰা হৰি চৰণত বতি ॥
 শৰীৰৰ দুষ্কৰী বীপু সবে দূৰ কৰা ।
 মুখে হৰি হৰি বুলি ভবসিদ্ধি তৰা ॥

পদ ।

মাৰ্কণ্ডেয় বোলে শুনা পাণ্ডুকুল পতি ।
 অনন্তবে কি বুলিল ব্যাধ মহামতি ॥

কোশিকক চাই পুনঃ বোলে প্রিয়বাণী ।
 বিপৰীত ধৰ্ম্মকথা শুনা মহামানী ॥
 দেখোতে ধৰ্ম্মৰ গতি অতি সূক্ষ্মসূৰ ।
 শাখা প্রশাখায় তাৰ পূৰ্ণ কলৈব ॥
 প্ৰাণৰ শঙ্কট আৰু বিবাহ সময় ।
 সেই বেলা মিথ্যা সত্যে পৰিণত হয় ॥
 কৰ্ম্ম ভেদে মিথ্যা পূণ্য সত্যে পাপ ঘটে ।
 বিবেক আশ্ৰয় কৰি থাকিব সততে ॥
 সত্য মিথ্যা যিটো নৰে কৰিয়া বিচাৰ ।
 ধৰ্ম্মপথ স্থিৰ কৰে দ্বিজবকুমাৰ ॥
 সি সি জন লোক মাজে মাননীয় হয় ।
 বিপৰীত ধৰ্ম্মতত্ত্ব বুজা বৰ ভয় ॥
 কোনো জনে তপ জপ দান যজ্ঞ কৰি ।
 তথাপি নাপাই অতি দুখ ভুঞ্জে মৰি ॥
 নকৰিয়ো ধৰ্ম্মবাঞ্চা ব্যাধ ক্ৰূৰমতি ।
 হিংস্ৰ জন্তু বধ হেতু পায় অব্যাহতি ॥
 জীৱৰ কল্যাণ চিন্তা ক্লেশ নিবাৰণ ।
 মনুষ্য জন্মৰ এই মুখ্য প্ৰয়োজন ॥
 পৰধন লভিবৰ আশাত তন্দ্বৰ ।
 যদি পুছে কাকো দেখি কৰি সমাদৰ ॥
 এহলে থাকিব নবধৰি মৌন ভাৱ ।
 যত্নপি দুৰ্ম্মতি তাত নকৰে সঞ্জাত ॥

কহিবেক মিথ্যা হেন স্থলে নৃপবর ।
 নাহি পাপ কিছু তাত বিহিত শাস্ত্রৰ ॥
 তথাপি সন্দেহ যদি হয় তাসম্ভাৰ ।
 বিশ্বাস জন্মাব তাত কৰি অঙ্গীকাৰ ॥
 একপ কৰিও যদি হয় পৰহিত ।
 কৰিবেক হেন পাপে নাপাই কিঞ্চিৎ ॥
 চোৰ শঠ হিংসক পাপীষ্ঠ অনাচাৰী ।
 নিন্দুক নিৰ্দ্দয় ক্ৰোধী লোভী অহঙ্কাৰী ॥
 যদিও নবৰ থাকে সম্পতি অপাৰ ।
 তবু ইসবৰ দান জানিবা অসাৰ ॥
 পৰৰ সম্পতি আৰু ধৰ্ম্ম বন্ধা তৰে ।
 কহিবেক মিথ্যা তাত পাপ নাহি ধৰে ॥
 ধৰ্ম্ম বিপৰীত ঘটো কৰ্ম্ম আচৰয় ।
 তাক নকৰিলে দণ্ড পূণ্য হৰে ক্ষয় ॥
 দুৰ্জ্জনৰ সঙ্গ নকৰিব বিজ্ঞ নৰ ।
 আপুনিও নাশ হয় সঙ্গৈ সিসবৰ ॥
 নিৰ্বেবাধ গণক সদা পুৰুষাৰ্থ কৰি ।
 দিব ধৰ্ম্ম উপদেশ গৰ্ব্বদূৰ কৰি ॥
 নিৰ্বেবাধ ইন্দ্ৰিয়ামুক্ত বিচাৰ বহিত ।
 এই সব লোক জানা পশুতো অধিক ॥
 ইসবক শাস্তি দিলে কোনো দোষ নাই ॥
 স্বকৃত পাপৰ হেতু সবে দুখ পাই ॥

এক অৰ্থে ক্লেশ যদি পায় বহুজন ।
 নাই কিছু পাপ তাক কৰিলে নিধন ॥
 মহাপুণ্য পাৰে সিটো প্ৰাণী বধ কৰি ।
 পৰজন্মে গতি লভে সংসাৰ নিস্তৰি ॥
 এই অৰ্থে শুনা এক বহস্য পূৰ্ববৰ ।
 বনত আছিল এক ব্যাঘ্ৰ ভয়ঙ্কৰ ॥
 বৃদ্ধকালে তাৰ দুই চক্ষু অন্ধ হয় ।
 নোৱাৰি ধৰিব পশু নিবাহাবে বয় ॥
 উপায় বিহীন ছয়া শাৰ্দ্দূল তথায় ।
 জীবন বন্ধাৰ অন্ত চিন্তিলে উপায় ॥
 সেহিবনে পথ এক আছে চাক্তবৰ ।
 সমাগম কৰে তাত লোক নিবন্তৰ ॥
 তাৰ কাষৰত ব্যাঘ্ৰ থাকে লুকাইয়া ।
 শব্দ গন্ধ দুই বন্ধু আশ্ৰয় কৰিয়া ॥
 আসিলে মনুষ্য ধৰি কবয় ভক্ষণ ।
 এহিমতে অবিৰত খায় লোকগণ ॥
 দৈব বশে এক দিন ব্যাধ তথা যায় ।
 গন্ধ পাই আসে ব্যাঘ্ৰ দেখিবাক পায় ॥
 দূৰহন্তে লক্ষ্য কৰি ব্যাধ সেহিঞ্চণ ।
 শৰঘাৰে বধিলন্ত ব্যাঘ্ৰৰ জীবন ॥
 নবঘাতী শাৰ্দ্দূল নিধনে ব্যাধবৰ ।
 পাপ গুছি হয় তাৰ শুদ্ধ কলেবৰ ॥

অন্তকালে এড়ি সিটো মানব জীবন ।
 সেহি পূণ্যে পাইল গৈয়া অমর ভুবন ॥
 পাপ পূণ্য যত কিছু কৰে লোকচয় ।
 সেহিকপে ফল ভোগ ভাসন্মাব হয় ॥
 কোনোজনে বিপদৰ সময় অপাৰ ।
 ঈশ্বৰক দোষী কৰি কৰে ভিৰস্কাৰ ॥
 কিন্তু মূৰ্খ নুবুজয় নিজ কৰ্ম্মফল ।
 যেন খেতি নকৰিলে অন্নৰ বিকল ॥
 মুনি বোলে জগতত মনুষ্য নিচয় ।
 কোন গুণে উচ্চ নীচে জনম লভয় ॥
 কোন হেতু পাপী কিম্বা পুণ্যবন্ত হয় ।
 সবিশেষ কোৱা মোৰ গুচুক সংশয় ॥
 ব্যাধে বোলে সেহি কথা শুনা মুনিবৰ ।
 জন্মধৰি সংসাৰত কৰ্ম্ম ফলে নৰ ॥
 পুণ্যকৰ্ম্ম কৰি উচ্চ কুলে জন্ম পায় ।
 অধৰ্ম্মৰ ফলে নৰ নীচ পথে ধায় ॥
 শৃগাল কুকুৰ গৰু হৰিণ শূকৰ ।
 কীট পতঙ্গম আদি প্রাণী জগতৰ ॥
 কৰ্ম্মফলে সকলোৰ জন্ম নৰে পায় ।
 কতনো নিকাৰ তাৰ সীমা সংখ্যা নায় ॥
 কৰ্ম্মফলে পাষাণ্ডৰ সঙ্গ নৰে লয় ।
 বিবেক আশ্রয়ে কৰ্ম্ম বন্ধন তৰয় ॥

জন্ম জৰা মৰণৰ তিনি দুখে নৰ ।
 জন্মে জন্মে কত শান্তি ভোগে নিবন্তৰ ॥
 সেই হেতু পুনঃ জন্ম সাধু জ্ঞানীগণে ।
 নবাঞ্চয় কোনো কালে বিভূৰ চৰণে ॥
 যাক আগি সদা সুখী বুলি কৰো জ্ঞান ।
 তেওঁৰো নাই কিছু সুখ কবিলে সন্ধান ॥
 মনুষ্য জীৱন ইটো কৃতান্ত ভুবন ।
 নাই আত কিছু শান্তি থাকে যতক্ষণ ॥
 কেৱল যি সব নৰ পূণ্যবন্ত অতি ।
 হৰিৰ চৰণে ৰাখে একান্ত ভকতি ॥
 সি সকল মহন্তৰ শোক দুখ নাই ।
 হৰি প্ৰেমে সংসাৰৰ সন্তাপ এড়াই ॥
 পাপত পাপীৰ পাপ দিন বৃদ্ধি হয় ।
 যেনে কৰ্ম্ম তেনে ফল লভে দুৰাশয় ॥
 ধৰ্ম্মে ধাৰ্ম্মিকৰ মতি বাঢ়ে নিতে নিত ।
 ইহ পৰকালে সুখ ভুঞ্জে অপ্ৰমিত ॥
 তিনিগুণে গুণী লোক জগত ভিতৰ ।
 সবাবো লক্ষণ কওঁ শুনা মুনিবৰ ॥
 নিৰ্বেৰাধী ইন্দ্ৰিয়াসক্ত বিচাৰ বহিত ।
 নিদ্রাশীল মোহে মুগ্ধ অতি ৰোষাঘিত ॥
 আৰু এলাহৰ দাস যত লোকগণ ।
 ইসকল তমোগুণী অতি নীচজন ॥

ইচ্ছা অতি বলবৎ অভিমানো বর ।
 আপুনি মহত বুলি গর্বব নিবস্তব ॥
 নিজে সাধু বুদ্ধি বলে ভাবে বিচক্ষণ ।
 আপোনাক এড়ি তুচ্ছ কবে সর্বজন ॥
 ইসকল গুণে যাক কবে অধিকার ।
 তাকে বোলে বজোগুণী পৃথিবীর ভার ॥
 সকলোর প্রিয় যিটো হিংসা ঘেঘ নাই ।
 বিষয়ে নির্লিপ্ত থাকে মন সর্বদাই ॥
 ক্রোধ গর্বব নাই মনে ক্ষমতা প্রবল ।
 দাতারন্ত যাব মন অত্যন্ত সৰল ॥
 ইসকল গুণে যাব দেহ সুশোভিত ।
 সেহিজন সত্ত্বগুণী জগত পূজিত ॥
 সেহি পথ ধরি ধর্মরন্ত সাধুজন ।
 শান্তভাবে কবে সুখে জীবন যাপন ॥
 যেহি ভাবে ক্লেশ কাবো নহয় মনত ।
 সেহি মতে আর্জে সাধু জীবিকা সতত ॥
 ধর্মক আশ্রয় কবি সাধু নিবস্তব ।
 কবে ধন উপার্জন জানা মুনিবর ॥
 সেহি অর্থ মাত্র পূণ্য কর্মে কবে ব্যয় ।
 সিজন মহাত্মা মুনি কবিবা প্রত্যয় ॥
 লিপ্ত নোহে কোনো মন্দ কর্মে যাব মন ।
 বিষয় সন্তোগ যিটো দেখে পশুশ্রম ॥

কোনো কালে নেড়ে বিটো ধৰ্ম্ম আপোনাৰ ।
 নশ্বৰ জানিয়া মায়া কৰে পৰিহাৰ ॥
 সিজন জানিবা মুনি পূণ্য কৰ্ম্মফলে ।
 তপ জপ যজ্ঞ ফল পাই অবহেলে ॥
 ইন্দ্রিয় কবিলে জয় তপঃসিদ্ধ হয় ।
 কু প্রযুক্তি এড়ি জীব দেখে ব্রহ্মময় ॥
 ইন্দ্রিয় সংযমে নব স্বৰ্গ লোক পায় ।
 অজিত ইন্দ্রিয় ক্ৰমে নীচ পথে ধায় ॥
 ইন্দ্রিয়ক যিটো বশ্য বাথে প্রতি নিত ।
 সেইজন পাপে লিপ্ত নোহে কদাচিত ॥
 ক্রোধরস্তু মনুষ্যৰ তপঃসিদ্ধ নয় ।
 অহঙ্কাৰে আবৰিলে ধৰ্ম্ম নাপায় ॥
 লজ্জা ভয় যদি থাকে নোহে বিছা লাভ ।
 মন্ত্ৰজনে নাপায় আত্মাৰ সাক্ষাত ॥
 অতএব এসকল দোষ সাধুগণ ।
 এড়িবেক অতি যত্নে সদা সৰ্ববন্ধন ॥
 মার্কণ্ডেয় বোলে শুনা পাণ্ডুৰ নন্দন ।
 এহিমতে ধৰ্ম্ম ব্যাধ মুনিৰ সদন ॥
 আদি অন্ত নিবেদিল ধৰ্ম্ম তত্ত্বচয় ।
 বেদ পুৰাণৰ সাৰ সূধা সমুদয় ॥
 শুনি দ্বিজে ধন্য বুলি প্রশংসিল বৰ ।
 ধৰ্ম্ম শাস্ত্ৰে বিজ্ঞ তুমি সংসাৰ ভিতৰ ॥

ব্যাধে বোলে যেহিমতে পাইলো ইটো জ্ঞান ।
 সবিশেষ দেখা মুনি কবিয়া সন্ধান ॥
 পিতা মাতার সেবা বলে মোর জ্ঞান বল ।
 অভ্যন্তরে যাওঁ আহা দেখাওঁ সকল ॥
 ব্যাধর বচনে মুনি গৈয়া অভ্যন্তর ।
 দেখে সুবপুৰী সম তান বাড়ী ঘর ॥
 গৃহমাজে বমণীয় দ্রব্য যত যত ।
 আসন বসন শয্যা শোভে নানা মত ॥
 সুগন্ধি চন্দন আদি গন্ধ দ্রব্যচয় ।
 প্রবেশ মাত্রকে মন মোহিত করয় ॥
 তথায় ব্যাধর পিতা মাতা বস্ন মনে ।
 শুরুবস্ত্র পিন্ধি আছে বসিয়া আসনে ॥
 পৰম ভকতি ভারে বিভুগুণ গাই ।
 হরি প্রেমে মগ্ন দুয়ো বাতুল পবাই ॥
 জনক জননী দেখি ব্যাধ ততক্ষণ ।
 ভক্তিভারে কবে বস্নে চরণ বন্দন ॥
 আশীর্ব্বাদ কবি দুয়ো বচন বোলয় ।
 গুণমণি পুত্র বাপু হোক তোৰ জয় ॥
 মঙ্গল করোক তোৰ বিভু নিবন্তর ।
 উঠা পুতা পূর্ণ হোক বাক্তিত মনর ॥
 তোমার সেবাত আমি সদা আনন্দিত ।
 দেবতো অধিক জ্ঞানে পালা প্রতিনিতি ॥

কায়মনোবাক্যে তুমি আমার সেৱাত ।
 কৰিছা পৰম যত্নে দিন অতিপাত ॥
 জানিয়াছে আমাৰ পূৰ্ব ভাগ্যফলে ।
 তুমি হেন সুপুত্র লভিলো কোতুহলে ॥
 দীৰ্ঘজীবি হৈ বাপু সত্য ধৰ্ম্মপালি ।
 থাকা স্তখে পুত্র ভাৰ্য্যা সমে জ্ঞানশালী ॥
 যেন বহুপতি বাম কমল লোচন ।
 যেন পশু বাম বাঁৰ বেণুকা নন্দন ॥
 আশ্চৰ্য্য কৰিল ভক্তি পিতা মাতা নিতে ।
 সেহিমতে তুমি সেবি আছা একচিতে ॥
 জ্ঞানী মাজে শ্ৰেষ্ঠ তুমি পুত্র শুভানয় ।
 পৰম সৌভাগ্যে পাইলো তোমাক তনয় ॥
 তুমি সুপুত্রবৰ্গে বংশ সমে আমি ।
 কৰিয়া উদ্ধাৰ পাইবো ত্ৰিজগত স্বামী ॥
 এহিমতে দুয়োজনে কৰে সাধুবাদ ।
 অনন্তৰে ব্যাধে বন্ধে লগাইলেক মাত ॥
 এই যে দেখিছা সঙ্গে জনক জননী ।
 কৌশিক ইহান নাম দ্বিজকুলমণি ॥
 দৰ্শনার্থে আসিয়াছে আমাৰ স্থান ।
 পৰমতেজস্বী ঋষি অতি জ্ঞানবান ॥
 শুনি দুয়োজনে গৈয়া দণ্ডবত কৰি ।
 কৰিল সন্মান কৌশিকৰ মনপুৰি ॥

জিজ্ঞাসিল পৰম্পৰ কুশল সৰাৰ ।
 অতি প্রীতি পাইল ঋষি ভক্তিত দোহাৰ ॥
 মনে মনে ভাবে দ্বিজে জ্ঞানী দুয়োজন ।
 ভালেতো লভিল ব্যাধ অত জ্ঞানধন ॥
 সেহি বেলা বোলে ব্যাধে শুনা মুনিবৰ ।
 এই মোৰ পিতামাতা অতি মৰমৰ ॥
 দেৱ হেন মানি ময় দিবস বজনী ।
 একচিত্তে কৰো সেৱা সদা দ্বিজমণি ॥
 যিমতে দেৱক সেৱা কৰে লোকগণ ।
 সেহিমতে সেৱো মই দুহানো চৰণ ॥
 দেৱৰ পূজায় যেন ব্রাহ্মণৰ ৰতি ।
 স্বামীৰ চৰণে যেন সতী ৰাখে মতি ॥
 প্রকৃত ভকতে যেন হৰিত বিনায় ।
 নাৰাখিয়া অন্তঃমতি তাকে সে ধিয়ায় ॥
 পিতা মাতা বিনে সেইকপে মোৰ মন ।
 নহয় অন্তৰ মুনি সদা সৰ্ববক্ষণ ॥
 ব্রাহ্মণ যিমতে দেৱ পূজা হেতু সদা ।
 সংগ্ৰহ কৰিয়া আনে দ্রব্য যথা তথা ॥
 ময়ো সেহিমতে আনি দ্রব্য সমুদায় ।
 ইচ্ছামতে কৰো পূজা শক্তি অনুযায় ॥
 ভাৰ্যা পুত্ৰ আদি যত গৃহপৰিজন ।
 সকলোয়ে সেৱাকৰে দুহানো চৰণ ॥

শুনা দ্বিজ মই নিজে থাকিয়া দোহাৰ ।
 স্নান কৰাই প্ৰতিদিন কৰাওঁ আহাৰ ।
 মিষ্ট বাক্যে সৰ্বদাই কৰো পৰিতোষ ।
 সিসবৰ সঙ্গৈ মোৰ নাহি কিছু বোষ ॥
 মনৰ চাকল্য হেতু মই কোনো কালে ।
 নিদিওঁ সন্তাপ সিসবক বাক্য জালে ॥
 যেহি আন্তা পিতা মাতা কৰে কৰি আশ ।
 তেতিয়কৈ পূৰ্ণ কৰো সেহি অভিলাষ ॥
 সেৱাকৰো দেৱজ্ঞানে ত্যাজিয়া আলস্য ।
 যাৰ ভকতিত হৰি হোৱে আসিবশ্য ॥
 পিতা মাতা অগ্নি আত্মাউপদেষ্টা সমে ।
 পঞ্চজন মহাশুক বোলে জ্ঞানীজনে ॥
 ইসকল যেহিজনে তোষে প্ৰতিনিতি ।
 সিজনে কৰিলে মুনি আপোনাৰ হিত ॥
 শুনা সৰ্বজন ইটো কথা ভাৰতৰ ।
 পদ ছন্দে বিৰছিলো মই মূঢ় নৰ ॥
 নুবুলিৱা নিন্দাবাণী দেখি মোৰ দোষ ।
 হৰিকথা পানে কৰা মনক সন্তোষ ॥
 অসৎ প্ৰবৃত্তি মানে সব দূৰ কৰা ।
 বাম বাম্‌ বুলি সবে ভব নদী তৰা ॥২৪২॥

পদ ।

মার্কণ্ডেয় বোলে শুনা পাণ্ডুবংশধর ।
 কি কবিল ধর্মব্যাধ আত অনন্তর ॥
 ব্যাধ নিগদতি শুনিয়েক তপোধন ।
 জগতে প্রধান পিতা মাতা দুয়োজন ॥
 সিসবর মনে তাপ দিয়ে যিটো নর ।
 পবন পাতকী মুনি নাহি তাত পব ॥
 অন্তকালে নাপারয় গতি সেহিজন ।
 দাক্ষণ যাতনা ভুঞ্জে যমর সদন ॥
 তোমার অন্তায় দ্বিজ দেখো আমি বর ।
 পিতৃমাতৃ আশ্রা লজ্জি ফুৰা নিবন্তর ॥
 অনুমতি নলৈ তুমি কবিছা অন্তায় ।
 সিহেতু তোমার বিন্দি ঘটিছে সদায় ॥
 বৃদ্ধ পিতা মাতা জানো তোমার শোকত ।
 অনুক্ষণ কান্দি থাকে ব্যাকুল সতত ॥
 হেন জানি ঋষিৰাজ যোরা এতিক্ষণ ।
 পিতৃমাতৃ সন্তোষিয়া আসা তপোবন ॥
 অগ্ৰথা তোমার ধর্ম কর্ম বৃথা যায় ।
 যেন পোষে বাঁজি গক দুক্ষর আশায় ॥
 তোমার মঙ্গল অর্থে দিলো উপদেশ ।
 কবা আক প্রতিপাল মুনি নিঃসন্দেহ ॥

শুনিয়া বোলয় দ্বিজ ছয়া বঙ্গমন ।
 অমৃত অধিক ইটো তোমাৰ বচন ॥
 শিবোধাৰ্য্য কৰিয়াছো ইটো তত্ত্বচয় ।
 তোমাৰ প্রসাদে মোৰ গুছিল সংশয় ॥
 মোৰ পূৰ্বৰ পিতৃগণে আছে তপ কৰি ।
 সিহেতু তোমাক পালো সতী বাক্য ধৰি ॥
 জানো মোৰ ভাগ্যবল অত্যন্ত প্রবল ।
 তোমাৰ প্রসাদে কৈলো জন্মৰ সাক্ষল ॥
 তুমি সম ধৰ্ম্মশালী জ্ঞানবান নৰ ।
 জগতে সাক্ষাত পোৱা নিতান্ত দুৰ্বৰ ॥
 ধৰ্ম্মতত্ত্ব নাজানিয়া গৰ্ব্ব অহঙ্কাৰ ।
 কৰিয়া আছিলো মোৰ জীবন অসাৰ ॥
 সেহি নৰকৰ পৰা তোমাৰ প্রসাদে ।
 সংশয় গুছাই নিস্তাবিলো অপ্রমাদে ॥
 তব আজ্ঞা শিৰে ধৰি শুনা জ্ঞানশালী ।
 থাকিবো সৰ্বদা পিতৃমাতৃ বাক্য পালি ॥
 নিদিবোহো কোনো কালে দুখ তাসম্ভাব ।
 কৰিবো সযত্নে সেৱা বুলি ধৰ্ম্ম সাৰ ॥
 মুনি বোলে মনে মোৰ মিলিছে সংশয় ।
 কিহেতু তোমাৰ জন্ম শূদ্ৰকুলে হয় ॥
 অনুমানে জানো তুমি কোনো মহাজন ।
 কৃপাগুণে কৰা মোৰ সন্দেহ ভঞ্জন ॥

মুনিৰ ভাৰতি শুনি ব্যাধ মহামতি ।
 সাদৰে বোলন্ত বাণী সৰিনয়ে অতি ॥
 সৰিশেষ শুনা সেহি কথা মুনিবৰ ।
 তব আজ্ঞা মতে ময় বোলো পূৰ্বাপৰ ॥
 পূৰ্বত আছিলো ময় দ্বিজৰ নন্দন ।
 ধৰ্ম্মকৰ্ম্মে বত বেদ শাস্ত্ৰে বিচক্ষণ ॥
 স্বধৰ্ম্ম আচৰি যেন বিধি ব্যবহাৰে ।
 কৰিলো হৰিক পূজা নানা উপচাৰে ॥
 এহি মতে আনন্দতে দিন কৰো ক্ষয় ।
 অতঃপৰ কি ঘটিল শুনা মহাশয় ॥
 বাঢ়িল যৌবন মোৰ বীপু বল বৰ ।
 কুমতি জন্মিল আসি মনে নিবন্তৰ ॥
 ইন্দ্ৰিয়ৰ তেজে ধৰ্ম্ম হ'ল হীন বল ।
 মনৰ স্থিৰতা নাই নিতান্ত চঞ্চল ॥
 দৈবে ময় এক নৃপতিৰ সঙ্গ পাই ।
 মিত্ৰতা কৰিলো ধৰ্ম্মকৰ্ম্ম হৰুয়াই ॥
 ধনুৰ্বেৰদে বিশাৰদ নৃপতি সূজান ।
 ইচ্ছা ভৈল শৰ শিক্ষা কৰোঁ তেওঁৰ স্থান ॥
 হেন স্থিৰ কৰি মুনি বাজাৰ সংহতি ।
 ধনু বিছা অভ্যাসিয়া বঙ্গে থাকো অতি ॥
 সুপথ এড়িয়া ঘিটো বিপথে চলয় ।
 সিজনে দুৰ্গতি মুনি লভিব নিশ্চয় ॥

শুনিয়া বোলয় দ্বিজ ছয়া বঙ্গমন ।
 অমৃত অধিক ইটো তোমাৰ বচন ॥
 শিবোধাৰ্য্য কৰিয়াছো ইটো তত্ত্বচয় ।
 তোমাৰ প্রসাদে মোৰ গুছিল সংশয় ॥
 মোৰ পূৰ্ব পিতৃগণে আছে তপ কৰি ।
 সিহেতু তোমাক পালো সতী বাক্য ধৰি ॥
 জানো মোৰ ভাগ্যবল অত্যন্ত প্রবল ।
 তোমাৰ প্রসাদে কৈলো জন্মৰ সাক্ষল ॥
 তুমি সম ধৰ্ম্মশালী জ্ঞানবান নৰ ।
 জগতে সাক্ষাত পোৱা নিতান্ত দুষ্কৰ ॥
 ধৰ্ম্মতত্ত্ব নাজানিয়া গৰ্ব্ব অহঙ্কাৰ ।
 কৰিয়া আছিলো মোৰ জীবন অসাৰ ॥
 সেহি নৰকৰ পৰা তোমাৰ প্রসাদে ।
 সংশয় গুছাই নিস্তবিলো অপ্রমাদে ॥
 তব আন্তৰ্জ্ঞ শিবে ধৰি শুনা জ্ঞানশালী ।
 থাকিবো সৰ্বদা পিতৃমাতৃ বাক্য পালি ॥
 নিদিবোহো কোনো কালে দুখ তামস্কাৰ ।
 কৰিবো সযত্নে সেৱা বুলি ধৰ্ম্ম সাৰ ॥
 মুনি বোলে মনে মোৰ মিলিছে সংশয় ।
 কিহেতু তোমাৰ জন্ম শূদ্ৰকুলে হয় ॥
 অনুমাণে জানো তুমি কোনো মহাজন ।
 কৃপাগুণে কৰা মোৰ সন্দেহ ভঞ্জন ॥

মুনিৰ ভাৰতি শুনি ব্যাধ মহামতি ।
 সাধৰে বোলন্ত বানী সৰিনয়ে অতি ॥
 সৰিশেষ শুনা সেহি কথা মুনিবৰ ।
 তব আছা মতে ময় বোলো পূৰ্বাপৰ ॥
 পূৰ্বত আছিলো ময় দ্বিজৰ নন্দন ।
 ধৰ্ম্মকৰ্ম্মে বত বেদ শাস্ত্ৰে বিচক্ষণ ॥
 স্বধৰ্ম্ম আচৰি যেন বিধি ব্যবহাৰে ।
 কৰিলো হৰিক পূজা নানা উপাৰে ॥
 এহি মতে আনন্দতে দিন কৰো ক্ষয় ।
 অতঃপৰ কি ঘটিল শুনা মহাশয় ॥
 বাঢ়িল যৌবন মোৰ বীপু বল বৰ ।
 কুমতি জন্মিল আসি মনে নিবন্তৰ ॥
 ইন্দ্ৰিয়ৰ তেজে ধৰ্ম্ম হ'ল হীন বল ।
 মনৰ স্থিৰতা নাই নিতান্ত চঞ্চল ॥
 দৈবে ময় এক নৃপতিৰ সঙ্গ পাই ।
 মিত্ৰতা কৰিলো ধৰ্ম্মকৰ্ম্ম হকয়াই ॥
 ধনুৰ্বেদে বিশাৰদ নৃপতি সূজান ।
 ইচ্ছা ভৈল শৰ শিক্ষা কৰোঁ তেওঁৰ স্থান ॥
 হেন স্থিৰ কৰি মুনি বাজাৰ সংহতি ।
 ধনু বিদ্যা অভ্যাসিয়া বঙ্গে থাকো অতি ॥
 সুপথ এড়িয়া যিটো বিপথে চলয় ।
 সিজনে দুৰ্গতি মুনি লভিব নিশ্চয় ॥

সেহিমতে ময়ো দুক্ষ্মর পথ ধরি ।
 আছিলো আনন্দে যত ধর্ম্য কর্ম্য এড়ি ॥
 একদিনা রাজা যাই মৃগয়ার মনে ।
 মোরো ইচ্ছাহল ময়ো যাওঁ সখী সঙ্গে ॥
 মনে লৈই ইটো কথা সখীর আগত ।
 করিলো প্রকাশ যাওঁ তোমার লগত ॥
 অনুমতি দিলে রাজা মোর বুজি মন ।
 আনন্দবে ময়ো সাজ ভৈলো তেতিক্ষণ ॥
 এহিমতে দুয়োজন যাওঁ কথা মাতে ।
 অবণ্যে পশিলো বন্ধে চক্ষে অপ্রমাদে ॥
 পশ্চিমে সখীক বাথি পুবে গলো লড়ি ।
 দেখিলো অনেক জন্তু আছে চড়ি চড়ি ॥
 মোর নিজ কুলধর্ম্য নকরিয়া জ্ঞান ।
 করিলো অনেক পশু পক্ষীক সন্ধান ॥
 যত মাৰো তত মোর সুখ বৃদ্ধি পায় ।
 আনন্দতে ঘুরি ঘুরি ফুরো চায় চায় ॥
 শবর সন্ধানে যত পশু পক্ষীগণ ।
 অবশেষ অন্তবনে করিল গমন ॥
 মৃগয়ার ধ্বনি মোর লাগিল গারত ।
 অবণ্যর বৃক্ষ লতা দেখো পশুবৎ ॥
 একপ উন্মত্ত ছয়া কবি ফুরো শব ।
 শুনা মুনি শেষফল ইটো দুক্ষ্মর ॥

যোগ সাধি এক মুনি আছে সেই বনে ।
 মৃগবুলি কৰিলোহো শব ময় বন্ধে ॥
 শবঘাৰে ঋষি তৈতে হয় অচেতন ।
 মৃগবধ বুলি ময়ো গলো তেতিক্ষণ ॥
 দেখিলো নহয় মৃগ ভ্রাক্ষণ কুমাৰ ।
 শবঘাতে পৰিয়াছে মৃতক আকাৰ ॥
 হেন অথন্তৰ দেখি হলো মৃতপ্রায় ।
 মূৰ্চ্চাগলো শৰীৰৰ শ্ৰুতি বুদ্ধি নাই ॥
 কতো বেলি আছিলোহো ছয়া অচেতন ।
 সংজ্ঞা পাই ক্ষণপৰে মেলিলো নয়ন ॥
 ঋষিক চাহিলো ক্ষমা চৰণত ধৰি ।
 দিয়োক অভয় মোক মুনি কৃপা কৰি ॥
 নাজানি তোমাক মুনি প্রহাৰিলো শব ।
 মৰশিয়ো দোষ দেৱ ইটো অজ্ঞানৰ ॥
 চেতনা লভিল ঋষি মোৰ স্তুতি শুনি ।
 মোক দেখি তেওঁৰ গাত লাগিল অগনি ॥
 বুলিলন্তু ক্ৰোধে অৰে অধম বৰ্বৰ ।
 এই তোৰ বিপ্রধৰ্ম্ম হাতে ধনু শব ॥
 দ্বিজ ছয়া ক্ষত্ৰিয়ৰ ফুৰ কৰ্ম্ম কৰি ।
 অধম পাষণ্ড তই শূদ্ৰ হবি মৰি ॥
 ব্যাধকুলে জন্ম তোৰ হোক ছুৰাচাৰ ।
 আক নকৰস যেন হেন অপকাৰ ॥

দোষ মত দণ্ড তোৰ এই যথোচিত ।
 দ্বিজ ধৰ্ম্ম হীন তই পশুতো অধিক ॥
 এই শাপ দিলে ঋষি ক্রোধ কৰি মনে ।
 ক্ষমা চালো দুনাই ময় ঋষিৰ চৰণে ॥
 নাজানি তোমাক মুনি প্ৰহাৰিলো শৰ ।
 ক্ষমা কৰা ঋষিৰাজ কৰিছো কাতৰ ॥
 কুকৰ্ম্মে মজিয়া ময় ক্ষত্ৰ ধৰ্ম্ম ধৰো ।
 তুমি নাবাখিলে প্ৰভু সমূলক্ষে মৰো ॥
 কৃপা কৰি শাপে মোক কৰা পৰিত্ৰাণ ।
 তোমাৰ বচনে মোৰ উড়ি যায় প্ৰাণ ॥
 ঋষি বোলে শাপ মোৰ নহয় খণ্ডন ।
 তাহাৰ বিধান কৰো শুনহ দুৰ্জ্জন ॥
 মোৰ শাপে তই শূদ্ৰ কুলে পাবি জন্ম ।
 তথাপি থাকিব তোৰ ব্ৰাহ্মণৰ ধৰ্ম্ম ॥
 নিত্যকৰ্ম্ম সেৱা পূজা আদি কৰ্ম্মচয় ।
 পৰম ভকতি ভাবে আচৰিবি তয় ॥
 পিতৃ মাতৃৰ চৰণতো থাকিব ভকতি ।
 পৰজন্মে সেই পুণ্যে পাইবি অব্যাহতি ॥
 স্তুতিবশে ঋষি মোত হইয়া সদয় ।
 এহিমতে বৰ দিল কৰিয়া নিৰ্ভয় ॥
 তাত পাছে গৈয়া ময় শৰ বাজ কৰি ।
 ঋষিক আশ্ৰমে নিলো লাহে লাহে ধৰি ॥

অনেক যত্নত ঋষি ক্রমে স্বস্থ হ'ল ।
 মোর ভাগ্যবলে তেও'র প্রাণ থানি ব'ল ॥
 ঘোর ব্রহ্মশাপ মোর লাগি তেতিক্ষণ ।
 দেহ এড়ি প্রাণ বায়ু কবিল গমন ॥
 তদন্তরে আসি এই ব্যাধর কুলত ।
 লভিয়াছে জন্ম, মই কর্মফল মত ॥
 ঋষির কৃপাত মোর ভক্তি বল জ্ঞান ।
 পূর্ণভারে আছে এই দেখিলা প্রমাণ ॥
 আরাধা দেবতা মোর জনক জননী ।
 সিসবারো পদে ভক্তি আছে বিজমনি ॥
 জিজ্ঞাসিলা যিটো মোর কাহিনি পূর্বব ।
 আদি অন্ত কথা নিবেদিলো মুনিবর ।
 ধর্মতত্ত্ব কথা ইটো শুনা সাধুজন ।
 ইহার শ্রবণে হয় পাতক মোচন ॥
 জ্ঞানীর প্রভাব দেখা কত তেজ ধরে ।
 নীচ জাতি ছয়া ব্যাধে শিক্ষাদান করে ॥
 চাণ্ডালো পবিত্র হয় পূণাকর্ম্য করি ।
 অপার সংসার সিন্দু হুখে যায় তরি ॥
 জানি সর্বজনে করা পূণ্যকর্ম্যে বতি ।
 মুখে বাম বাম বুলি সাধা নিজ গতি ॥১৫০

পদ ।

মার্কণ্ডেয় বোলে শুনা পাণ্ডুর নন্দন ।
 অতঃপৰ কি কৰিল কোণিক সৃজন ॥
 ব্যাধৰ ভাৰতি শুনি মুনি মহামতি ।
 মহাবল্লে প্রশংসিল ধন্য বুলি অতি ॥
 একপে মানব ক্লেশ ভোগে কৰ্মফলে ।
 শোক তাপ কৰি মাত্ৰ মৰয় বিফলে ॥
 পূৰ্বে তুমি আছা যিটো দুৰ্গম আচৰি ।
 যেনে কৰ্ম তেনে ফল পাইবা নিশ্চয় কৰি ॥
 পূণ্য হেতু তব দেহ অতি নিৰাময় ।
 সিজন্তে ব্ৰাহ্মণ বুলি অনুমান হয় ॥
 স্বধৰ্ম বিহীন কুকৰ্মত মগ্ন চিত ।
 মিথ্যা হিংসা গৰ্বে যাব দেহ অলঙ্কৃত ॥
 ইসব ব্ৰাহ্মণ যত দেখা মহামতি ।
 চাণ্ডালৰো অপবিত্ৰ দ্বিজৰ আকৃতি ॥
 হিংসা ঘেৰ শূন্য যিটো পৰহিতে বত ।
 গৰ্ব অহঙ্কাৰ যাব নাহিকে মনত ॥
 জিতেন্দ্ৰিয় সত্যবাদী ক্ষমা গুণ ধৰে ।
 সকলোকে আপোনাৰ বুলি মনে কৰে ॥
 পৰদুখে যাব প্রাণ কান্দে নিবন্তৰ ।
 পিতা মাতা সেৱা যিটো মানে শ্ৰেষ্ঠতৰ ॥

নিজ ধৰ্ম্ম বাথে যত্নে কৰে সাধু সঙ্গ ।
 হৰিপদে মতি যাব থাকে সৰ্বক্ষণ ॥
 ইসৰ শূদ্রও জানা তুলা ব্রাহ্মণৰ ।
 তোমাৰ চৰিত্ৰ দেখি বুজিলো বিস্তৰ ॥
 যিহেতু লভিয়া তুমি শূদ্র কুলে জন্ম ।
 মোক ধৰ্ম্ম শিক্ষা দিলা হৈয়া গুৰু সম ॥
 শূদ্র ব্রাহ্মণৰ ভিন্ন মাত্ৰ ব্যবহাৰ ।
 উচ্চ নীচে হয় গতি কৰ্ম্মতে সৰাৰ ॥
 তাত্ৰ পাত্ৰে দিলে যেন স্বৰ্ণ বোপ্য পানী ।
 সেহিমত বৰ্ণ হয় কি ধাতু নাজানি ॥
 সেহিকপ কৰ্ম্মফল অনুসাবে নৰ ।
 অধে উৰ্দ্ধে স্থান লভি হোৱয় অন্তৰ ॥
 ব্যাধে বোলে শুনা হেৰা মুনি মহাশয় ।
 জ্ঞানৰ প্ৰভাবে যত শুভ গতি হয় ।
 শোক দুখ চিৰকাল আছে শৰীৰত ।
 তাত ত্ৰিয়মান হোৱা নহয় সঙ্গত ॥
 শোকত নহয় জ্ঞান সুখতো হৰিষ ।
 নকৰে যিজনে তেওঁ সুখী অহৰ্নিশ ॥
 শোকে দুখে অভিভূত হয় মুৰ্খনৰ ।
 সাধুগণ সমভাবে থাকে নিবস্তৰ ॥
 বিষাদ বিষৰ তুলা দেহ কৰে ক্ষয় ।
 যেন সৰ্পাঘাতে হয় প্ৰাণৰ সংশয় ॥

পদ ।

মার্কণ্ডেয় বোলে শুনা পাণ্ডুর নন্দন ।
 অতঃপৰ কি কৰিল কৌশিক সূজন ॥
 ব্যাধৰ ভাৰতি শুনি মুনি মহামতি ।
 মহাবঙ্গে প্রশংসিল ধন্য বুলি অতি ॥
 একপে মানব ক্লেশ ভোগে কৰ্মফলে ।
 শোক তাপ কৰি মাত্ৰ মৰয় বিফলে ॥
 পূৰ্বেৰ তুমি আছা যিটো দুৰ্দ্ধৰ্ম আচৰি ।
 যেনে কৰ্ম তেনে ফল পাইবা নিশ্চকৰি ॥
 পূণ্য হেতু তব দেহ অতি নিৰাময় ।
 সিজন্তে ব্ৰাহ্মণ বুলি অনুমান হয় ॥
 স্বধৰ্ম্য বিহীন কুৰ্ম্মত মগ্ন চিত ।
 মিথ্যা হিংসা গৰ্বেৰ যাৰ দেহ অলঙ্কৃত ॥
 ইমব ব্ৰাহ্মণ যত দেখা মহামতি ।
 চাণ্ডালৰো অপবিত্ৰ দ্বিজৰ আকৃতি ॥
 হিংসা দ্বেষ শূন্য যিটো পৰহিতে বত ।
 গৰ্ব অহঙ্কাৰ যাৰ নাহিকে মনত ॥
 জিতেন্দ্ৰিয় সত্যবাদী ক্ষমা গুণ ধৰে ।
 সকলোকে আপোনাৰ বুলি মনে কৰে ॥
 পৰদুখে যাৰ প্ৰাণ কান্দে নিবন্তৰ ।
 পিতা মাতা সেৱা যিটো মানে শ্ৰেষ্ঠতৰ ॥

নিজ ধৰ্ম্ম বাথে যত্নে কৰে সাধু সঙ্গ ।
 হৰিপদে মতি যাব থাকে সৰ্ববক্ষণ ॥
 ইসৰ শূদ্রও জানা তুল্য ব্রাহ্মণৰ ।
 তোমাৰ চৰিত্ৰ দেখি বুজিলো বিস্তৰ ॥
 যিহেতু লভিয়া তুমি শূদ্র কুলে জন্ম ।
 মোক ধৰ্ম্ম শিক্ষা দিলা হৈয়া গুরু সম ॥
 শূদ্র ব্রাহ্মণৰ ভিন্ন মাত্ৰ ব্যবহাৰ ।
 উচ্চ নীচে হয় গতি কৰ্ম্মতে সবাৰ ॥
 তাত্ৰ পাত্ৰে দিলে যেন স্বৰ্ণ বোপ্য পানী ।
 সেহিমত বৰ্ণ হয় কি ধাতু নাজানি ॥
 সেহিকপ কৰ্ম্মফল অনুসাৰে নৰ ।
 অধে উৰ্দ্ধে স্থান লভি হোৱয় অন্তৰ ॥
 ব্যাধে বোলে শুনা হেৰা মুনি মহাশয় ।
 জ্ঞানৰ প্ৰভাবে যত শুভ গতি হয় ।
 শোক দুখ চিৰকাল আছে শৰীৰত ।
 তাত ত্ৰিয়মান হোৱা নহয় সঙ্গত ॥
 শোকত নহয় ম্লান সুখতো হৰিষ ।
 নকৰে যিজনে তেওঁ সুখী অহৰ্নিশ ॥
 শোকে দুখে অভিভূত হয় মুৰ্খনৰ ।
 সাধুগণ সমভাৱে থাকে নিবস্তৰ ॥
 বিষাদ বিষৰ তুল্য দেহ কৰে ক্ষয় ।
 যেন সৰ্পাঘাতে হয় প্ৰাণৰ সংশয় ॥

নশ্বর জীবন এই ভাবি যিটো নব ।
 জ্ঞান অস্ত্রে মায়াজাল কাটে নিবন্তব ॥
 সিজন নহয় মুনি শোকে অভিভূত ।
 হবিতো সিজয় ভক্তি জানা দ্বিজ স্মৃত ॥
 এই তত্ত্ব ধরি মোর অসন্তোষ নাই ।
 প্রসন্ন বদনে ময় থাকে সর্বদাই ॥
 বিপ্রে বোলে জ্ঞানধর্ম্যে তুমি বিজ্ঞ বব ।
 কি কবির শোকে তাপে তুমি মহন্তব ॥
 এহিমতে দ্বিজে বহু প্রশংসি তাহাক ।
 বিদায় মাগন্ত নানা বুলি প্রিয় বাক ॥
 হেন শুনি মহামতি ব্যাধ সেহিঙ্কণ ।
 ঋষির চরণ গৈয়া কবিল বন্দন ॥
 অনেক ভকতি ভাবে ব্যাধ অনন্তব ।
 ঋষিক পঠাইল বহু কবি সমাদব ॥
 গৃহ পাই তান আত্মা ধরিয়া শিবত ।
 পিতৃমাতৃ সন্তোষিয়া ঋষি যথারত ॥
 কবিল হবির সেবা হৈয়া মনবঙ্গ ।
 গুছিল মনব মল লভি সন্তুসঙ্গ ॥
 সকলোৰ আদি সাধু সঙ্গহে প্রধান ।
 পাপী অপাপীও স্মৃথে পারয় নির্য্যান ॥
 মার্কণ্ডেয় বোলে শুন পাণ্ডুর কুমাৰ ।
 প্রকাশিলো তব ঠাই এই তত্ত্বসার ॥

পৰম অমূল্য ইটো কথা বিতোপন ।
 যিটো নৰে কৰে আৰ শ্রবণ কীৰ্ত্তন ॥
 হৰিৰ চৰণে তান বাঢ়য় ভকতি ।
 অন্তকালে দেহ এড়ি সাধে নিজ গতি ॥
 এই তত্ত্ব অভ্যাসিয়া সদা নৃপবৰ ।
 যশ কীৰ্ত্তি বঢ়াই কৰা সার্থক জন্মৰ ॥
 কৰিছো মিনতি শুনা যত সাধুজন ।
 প্ৰাণান্তেও নেড়িবাহা হৰিৰ চৰণ ॥
 বিষ্ণুৰ সেৱাত হৈব শৰীৰ নিৰ্ম্মল ।
 গুছিব সমস্ত শৰীৰৰ পাপ মল ॥
 সংসাৰৰ শোক তাপ হৈব সবে ক্ষয় ।
 ইহকালে মহাসুখ লভিবা নিশ্চয় ॥
 পৰকালে পাইবা সুখে বিষ্ণুপুৰে স্থান ।
 কোন শ্ৰেষ্ঠ আছে হৰি সেৱাৰ সমান ॥
 হে দয়াময় প্ৰভু দেব লক্ষ্মীপতি ।
 অনাথৰ নাথ তুমি কৰা মোৰ গতি ॥
 তোমাৰ অধম ভৃত্য ময় নাৰায়ণ ।
 পৰম আতুৰ ছয়া পশিলো শৰণ ॥
 স্নেহগুণে কিঙ্কৰক চোৱা চকু মেলি ।
 তেবেসে নিস্তৰো হৰি মায়া মোহ ঠেলি ॥
 নশ্বৰ বিষয় সুখ তাতে ৰাখি চিত ।
 তোমাক পাসৰো হৰি কিনো বিপৰীত ॥

ছায়া যেন সঙ্গে সঙ্গে থাকে মানব ।
 তুমি সেহি মতে বাখি ফুবা দামোদর ॥
 তথাপি মায়ায় মন মুগ্ধ হয় মোর ।
 নাজানি কবিছো সদা মহাপাপ ঘোর ॥
 অজ্ঞানী দুৰ্বেবোধ পাপী নাহি মোত পবে ।
 বুথায় ধবিলো জন্ম জগত ভিতবে ॥
 অনুগ্রহ কৰা প্রভু দিয়া জ্ঞান বল ।
 তোমাব কৃপায় কৰো জনম সাফল ॥
 যদিও অজ্ঞানী ময় তোমাব কিস্কৰ ।
 সৰ্ববন্ধে টাঁও কৃপা তব চরণৰ ॥
 তোমাক দুৰ্য্যশে পাব নকৰিলে পাব ।
 স্বামীৰ উচিত নোহে কৰা পৰিহার ॥
 আছিল পূৰ্ব্বত যত দুষ্টি বাজাগণ ।
 হিবণ্যকশিপু হিবণ্যাক্ষ কুম্ভকৰ্ণ ॥
 বারণ লঙ্কাৰ পতি বীৰ শিশুপাল ।
 দণ্ডবক্র ভোজবাজ আৰু যত মাল ॥
 জবাসন্ধ আদি কত কত বলীয়াৰ ।
 শত্ৰু বুদ্ধি কৰি পাইল কৰুণা তোমাব ॥
 মোকো সেহিমতে ত্ৰাণ কৰা নাৰায়ণ ।
 কিবা শক্তি আছে মোৰ কৰিবো প্রসন্ন ॥
 নিজগুণে দাস বুলি লোৱা অধমক ।
 তোমাব কৃপায় কৰো জীবন সাৰ্থক ॥

আকুল নহওঁ যেন সংসার মায়ায় ।
 তব নাম গুণে বতি হোক সর্বদায় ॥
 আপদ সম্পদে মোর হোক সমজ্ঞান ।
 শত্রু মিত্রে ভাব মনে থাকোক সমান ॥
 কাম ক্রোধ আদি বীপু কৰা মোর দূৰ ।
 তুৰা পারে ভক্তিবল বাঢ়োক প্রচুর ॥
 এহি দান দিয়া মোক নামাগোহো আন ।
 দয়াৰ ঠাকুর তুমি পুরুষ প্রধান ॥
 কাকুতী কৰিছো শুনা যত সাধু নর ।
 হরি বিনে যত দেখা সকলো নশ্বর ॥
 সত্যপথে থাকি কৰা হৰিত ভকতি ।
 তেবে স্নখে সাধিবাহা জীবনৰ গতি ॥
 আলস্য এড়িয়া যত্নে জানি মূল কাম ।
 নিবন্তুৰ সর্বজনে বোলা বাম বাম ॥

অন্ত ।